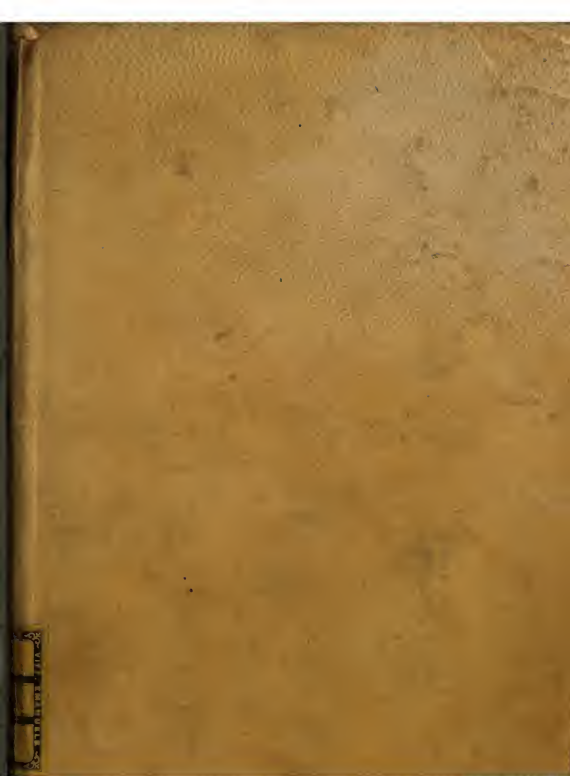
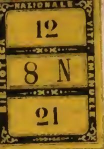

VITT. EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
8 N
21

DE VVLNERIBVS
à Bellico Fulmine illatis,
TRACTATVS
AD SERENISSIMVM
ALPHONSVM
ESTENSEM II.
Ferrariæ &c. Ducem.

AVCTORE HYPPOLITO BOSCHO
Ferrarienſi Philoſopho, ac Medico, & in almo Ferrarienſi Gymnaſio publico Lectore, atque Ducali Chyrurgo.

FERRARIÆ,
Excudebat Victorius Baldinus, Typographus Ducalis.
M. D. XCVI.

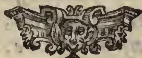
DE VVLNERIBVS
à Bellico Fulmine illatis,
TRACTATVS
AD SERENISSIMVM
ALPHONSVM
ESTENSEM II.
Ferrariæ &c. Ducem.

AVCTORE HYPPOLITO BOSCHO
*Ferrarensi Philosopho, ac Medico, & in almo
Ferrariensi Gymnasio publico Lectore,
atque Ducali Chyrurgo.*

FERRARIAE,
Apud Victorium Baldinum Typographum Cameralem.
M. D. XCVI.

Serenißimo Principi
ALFONSO ESTENSI II.
FERRARIAE ETC. DVCI,
Domino ac Patrono Colendiß.

HYPPOLITVS BOSCHVS eius Celsitudinis Chyrurgus P. F. O.

ELPHIS olim Dux SERENISSIME, sententiam hanc in magno Apollinis templo aureis litteris insculptam fuisse memoriæ proditum est. γνῶθι σαυτὸν *vt omnes homines animæ suæ dotes perpenderent, atque metirentur. Hanc profectò sententiam dum multum, diùque mente reuoluo, ita exiguam ingenij mei aciem esse agnosco, vt onus satis meis viribus impar mihi subire videar, cum CELSITVDINEM tuam SERENISSIMAM his studiorum meorum primitijs audeo interpellare. Verum enimuero dum CELSITVDINIS tuæ Clementißimæ humanitatem*

erga omnes perpendo, & præsertim illam, qua in patrem meum tuum primarium Chyrurgum vsus es, recolo: paucula hæc à me in quotidiana praxi obseruata circa vulnerum illorum curam, quæ pila ex fulmine bellico emissa infliguntur, Tibi Domino meo Heroi supremo, virtute, ac fortitudine præstantissimo offerre, ac dicare minime vereor. Neque sane mihi consilium est (vt plerique scribentium intentionem male interpretantur.) auram popularem carpere, aut inde lucrum aucupari: sed duo tantum assequi. primum CELSITVDINI *tuæ morem gerere, quæ Imperatorum, atque magnorum Regum vestigijs innixa medicam facultatem præter cæteras disciplinas amplexatur, fouet, atque tuetur. alterum: patriæ meæ hoc genere officij quantum possum, si non quantum debeo, persoluere. Cum præclare admodum scripserit Plato, non nobis solum nos esse natos, sed ortus nostri partem patriam, partem parentes, partem amicos sibi vendicare. quin etiam placuerit stoicis, quæ in terris gignuntur, omnia ad hominum vsum nasci, homines vero hominum causa genitos esse, vt ipsi inter se alij alijs prodesse possint. Neque porro ob id reprehendi*

hendi

hendi posse credo, quod Maximo Principi tam leue munus donauerim. cum antiquum fuisse morem scriptum sit, pro thure pauperes Dijs suis lac offerre. Et maximus ille Artaxerses egeni manibus fluuialem aquam illi offerrentis, quamuis munusculum exiguum gratum tamen habuerit; quia quo exhibebatur animo maximum esse intellexit. Quod si me apud CELSITVDINEM *tuam consequutum fuisse percepero, nō minimum laborum meorum præmium hinc recepisse sentiam meliora in posterum, annuente Deo, fortasse oblaturus. Vale.*

EPIGRAMMA

Octauiani de Alberthis artium, & Medicinæ Doctoris, ad Medicinæ studiosum.

ENEAS potuit telluris operta subire
Ex auro rami non nisi fultus ope:
Armatã flammis potuit superare chimæra
Pegaseo Hipponous non nisi nixus equo.
Tu quoque vulneribus cupias si rite mederi
Quæ Sclopetorum plumbea pila facit,
Hæc alacri lege scripta animo doctissima Boschi,
Aureus hæc ramus; Pegasus ecce tibi.

Ad Libri Auctorem aliud Eiusdem.

ETRA cothurnati quid non sint nostra Poetæ?
Phæbęam cur hæc non redolentq; chelym?
Si mihi Diua foret patrio quæ nata cerebro,
Nunc Canerem laudes, Bosche diserte tuas,
At tua pertenuem cum vincat fama fragore
Musam; cedendum, iamq; silere iuuat.

PRAEFATIO.

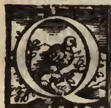
E illatorum à Bellico Fulmine Sclopeto ictuum curatione præsenti tractatu agere mihi consilium est, non quia à viris summi nominis laborem hunc & susceptum, & absolutum fuisse me lateat; sed quoniam sub climate à nostro satis diuerso degentes, ac medicinam pro indigenarum temperamento, habituque facientes, diuersa curatione instituta ab ea, quæ à nobis tradenda est huic morbo, methodi partem pro hominibus diuersarum regionum curandis intactam reliquerunt. Vt enim Galenus aliter Romæ capitis vulnera curanda sibi fuisse, quam apud Pelopem in Asia didicisset, libro de compositione medicamentorum per genera testatum reliquit: ita & nos aliter apud Italos, quam apud Germanos, aut Britannos affectum hunc curandum putamus. At quoniam ignota morbi essentia morbum nullum perfecte curare possumus. cum inter se viri de medica facultate optime meriti digladiari videantur, diuersas de proposito affectu opiniones tenentes. ob id iure merito ab his opinionibus, dissidioque exordium sumet sequens oratio nostra.

DE VVLNERIBVS A BELLICO FVLMINE ILLATIS TRACTATVS.

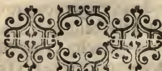

DE PROPOSITO AFFECTV Prima sententia. Cap. I.

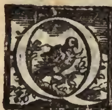
QVI de hac re scripserunt omnes affectum hunc sub continui solutione, tanquam sub proprio genere reponendum esse consentiunt: cuius duas includunt species, vlcus nempe, & contusionem. in hoc vero dissentiunt, quia aliqui solutæ vnitati ambustionem, & veneficam qualitatem simul associatas, atque coniunctas volunt, alij id negant. Qui prioris sunt sectæ ambustionem adesse his argumentis probare conantur. Et in primis sic argumentantur. Causa quæ quemuis globulum ad percutiendum impellit ignea est, ergo & quæ ex hac percussione vulneratio sequitur ignea existit, iuxta regulam illam, qua dicitur, effectus suæ causæ naturam sapit, atque redolet. Secundo modo ita argumentantur. Violentus motus, ex Aristotelis sententia secundo Cœli, & secundo Meteorologicorum, omnia corpora ita calfacere potest, vt quandoque ea inflammet, atque colliquet, vt per exemplum sagittæ plumbeam aciem habentis apparet, dum per aerem

violento motu fertur, quod experimento liquata apparet. Eo magis igitur ob violentam attritionem carnosa, & pinguia corpora cuti subiecta facillimè incendi poterunt. at quod violenta attritio talem semper sequatur ictum, nemo est, qui negare possit; ergo rationi consonum videtur esse, quod ambustio hoc vulnerum genus comitetur. Tertio, idē per sensum probant. Sæpè namque oculis cernitur inflammationem quandam in ita vulneratis subortam vsq; ad nonam diem excrescere, post per alios nouem dies diminui, atque euanescere, quod omni phlogosi ex ambustione factæ commune est. Pro venefica qualitate astruenda & rationes adducere non desistunt. Prima quarum est. Quod ex venefica causa prodit, vt veneni naturam sapiat necesse est, at vulnus, quod vi sclopeti infligitur ob puluerem venenatū, qui tormētum istud ingreditur venenosum reddi necesse est, tale igitur vulnus veneno haud caret. esse autem qualitatem veneficam in hoc puluere, duo præcipuè declarant. Primum quorum est natura elementorum ipsius, qualia sunt, salpetre, seu salnitrum, sulphur, & carbo, quorum aliqua calida ita sunt, vt dum intenduntur ad quartum caliditatis, siccitatisq; gradum peruenire omnibus pro confesso habeatur, atque ex consequenti venena fieri. Alterum autem est, quod qui puluerem istum construunt, ne ab eius halitu venefico lædantur, os, naresque sibi occludunt. Secunda ratio est, quod istiusmodi vulnera, vt plurimum maligna admodum sequūtur symptomata, nimirum inflammatio, sphacelismus, gangrena, & similia, quæ proculdubio non nisi venenosum sequuntur affectum.

SE-

SECVNDA SENTENTIA. Cap. II.

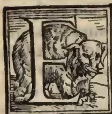
Qui affectum hunc absque veneno, atq; adustione esse volunt, multis medijs sententiam suam confirmant, & pro ambustione abdicanda primum sensuum testimonio vtūtur. Qui enim vulneribus huiusmodi vulnerantur nihil se vri asserunt, sed a contusione quadam affici dicunt. deinde si indumentum vel laneum, vel sericum, vel alterius generis ab huiusmodi ictu transfixum respiciatur, in ipso nulla poterit inueniri exustio, sed duntaxat decisa apparebunt, vel lacera. Præterea si huius tormenti fistulæ, ex qua pila eiaculatur, stupa, aut gossipium, aut lintea mina fuerint immissa, aut id genus alia, hæc post eiaculationem absque vstionis vestigio reperiuntur, & sœpe à chyrurgis talia corpora in vulnerum cauitate latentia incombusta extrahuntur. quin etiam qui naues, aut murum ab istius bellici fulminis impetu tueri volunt, lanam, gossipium, stupam, & huius generis materiam opponunt, quibus corporibus tantæ stragis ruinam retundunt, quod certe minime assequerentur si huius tormenti pilis ignea vis insita esset; hæc nanque de facili ignita tali ictu accepto flagrarent, atque comburerentur. Additur his, quod quandoque ex accensibili materia, vt charta, gossipio, stupa, & sulphure bellici efformentur globuli, qui cum vi ignis excutiantur (vt in publicis fieri solet spectaculis) nihil accensi emittuntur, & si quē percusserint, contusionem solam relinquunt: quod apertissimū signum est, globulum ferreum, aut plumbeum incensionem nullam cōtrahere posse, alioqui naturæ frigidioris, & minus inflammabilis, quā sint supradicti globuli. Accedit & aliud, quod pilæ istæ metallicæ postquam fuerint eiaculatæ, si manibus pertractentur, vix tepidæ persentiuntur. quod argu-

mento eſt nullam ab ipſis poſſe prodire ambuſtionem. Poſtremo ambuſtio ſanguinis profluuium in vulneribus curare conſueuit, at in vulnere ab hoc tormento illato ſanguis non compeſcitur, immo illius profluuia contingunt, idcirco nullam in ipſo vulnere vſtionem ineſſe fatendum eſt. Veneficam porro qualitatem & nullam addeſſe, ita ſuadent. Primò quia illa, ex quibus puluis tormentum hoc ingrediens conflatur, vtiliter cuti extra illiniuntur, & innoxie deglutiuntur. Ob id venenata non ſunt, neque per conſequens qui ex ipſis fit puluis, venenatus eſſe poteſt, quod erat ab aduerſarijs pro fundamento ſuæ rationis aſſumptum: quis eſt autem, qui nõ nouerit (inquiunt) carbones a picatis mulieribus abſque cuiuſ denti noxa deuorari, ita & ſulphureas, nitróſaſque aquas magno cum iuuamento ad multas libras ſæpe ebibi. itidem & tetrapharmaco nitrum, ſulphur, cinereſque recipiente pror?, vetuſtamq́ue ſcabiem deleri, ſed hunc puluerem veneno carere nos illud docere poteſt, quod vt Quercetanus inſignis medicus ſcribebat, Germani equites ab accepto tali vulnere cochlear ipſius pulueris magno cum fructu deuorare ſolent. Tandem ſœpe ſœpius, inquiunt, vulneribus prædictis nullum ſphacelum, nulla phlogoſis, nulla gangrena, neque vllum aliud malignum euenit ſymptoma, quod certiſſime probat ipſa ex ſe vulnera hæc veneno carere, & ſiqua dictorũ affectuum genera quandoque pariant, non ex ſe id præſtare, ſed ratione cachochimiæ, vel ratione plethoræ in ſubiecto corpore exiſtentis hoc euenire.

PRO-

PROPRIA SENTENTIA. Cap. III.

Go in tam ardua, ac admodum per difficili ista disputatione, etiam si eorum rationes magni momenti esse videantur, qui ab hisce vulneribus ambustionem, & venenum separarunt, tamen quia ita me cogere videtur veritas, in oppositam descendo sententiam, quod enim ad exustionem attinet, primo in multis horum vulnerum ambustio ipsa oculis aperte cernitur, deinde vsq; ad diem nonam inflammatio vlcus exercet, tandem eiusmodi plagæ acres admodum icores, tetrosq;, ac nigros emittunt, qui vstionem apertissime præseferunt. Apparet etiam veneni præsentia primo, quia tali ictu percussi quodam præter rationem cordis tremore fere semper corripiuntur, vlceris labia liuent, & nigricant cum eschara quadam correpta sint, tandem ni diutius vulneris oscula aperta relinquantur, & difficulter sanantur tales præter naturam affectus, & illa sæua admodum subsequi consueuerunt accidētia. Quibus omnibus tanquam corollarium addendum venit quod alexipharmaci vsus hoc morbo affectis plurimum confert. Neque obstant aduersariorum argumenta, nam quo ad primum dico vulneratum ab hoc tormento actum ambustionis non sentire, vel quia duobus doloribus simul corpus nostrum infestantibus maior minorem obscurat teste Hippocrate secundo Aphorism. quadragesimosexto, vnde cum simul incidant contusio, & vstio, sitque maior contusionis vis, hinc fit vstionem a contusione obscuratam non sentiri, vel si persentiatur, quia ipsa affatim non fit, sed successiuo quodā modo, & sensim, ob id contusio persentitur, non ambustio: quæ enim sensuum mutatio confertim non fit, neq; cum dolore, neque cum voluptate afficit animal. Quo vero ad secū-

cundam,

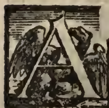
cundam, tertiam, quartamque rationes vnica responsione dico, nil mirum esse, neque telam, neque sericum, neque gossipium, aut stupas hoc ictu incendi, neque igne ex tormento excussa inflammari, carnem autem ambustionem concipere, namque idem sœpe in cœlestis fulminis ictu visum est, vt vagina illæsa sit, ensis vero colliquatus, sicque vinum exhaustū appareat cado nihil perpesso. Quod accidere dicunt philosophi ex vaginæ, cadique meatuum latitudine, fulminis autem tenuitate. Sic igitur statuendum videtur, cum his ferreę, plumbeę vespilæ poris tenuissima hæc exhalatio includi possit, quæ gossipium, telas stupasque possit facillime peruadere, carnes autem secus. & fortasse huiuscemodi exhalatio, quæ nequit telas, gossipium, & cætera id genus corpora natura sua frigida incendere, si a calore naturali membrorum actuetur, aliquo temporis tractu illa comburere potest, ad intemperiem solito calidiorem, sicciorem que partes humido suo naturali fere destitutas reducendo, quod in corporibus viuentibus primum ambustionis genus est, teste Aristotele sectione prima problematum lv. Ad quintam rationem sic respondendum teneo. Quamuis pila metallica paulo post, ac fuerit emissa frigidiuscula appareat, non tollitur tamē, quod intra illius penitiores meatus tenuissima exhalatio non delitescat, quæ non ita cito ab ambienti aere refrigerari potest; quæ intra membra recepto globo si se se exeruerit, ambustionem gignit. Vel alio modo responderi potest. ita esse tenuem exhalationem in pilæ poris contentam, vt ocyssime possit ab ambiente refrigerari, quæ dein a membrorum natiua caliditate rursus attenuatur, atque calefit, & potens redditur vstionem facere: non enim parum iuuat agentium in nos operationem calor naturalis, vt experientia docemur in sinapismis, & vesicantibus, quæ in exanguibus admodum corporibus, atque deploratis, neque ruborem, neque vesicas inducunt, quod faciunt in multo natiuo calido abundantibus Ad postremam respondendum est primo verum esse, quod

immo vt plurimum ex his vulneribus parum sanguinis effluit, vel dicimus non omnem vstionem sanguinis fluxum impedire, atque cohibere posse, sed illam tantum, quæ affatim multumque ex adusta parte adimit humiditatis, quod inducere escharam valet vltimum ambustionis gradum, at in hoc vulnere aliquando, & fere semper mala temperies calida, & sicca gignitur, quæ prima est ambustionis species. Neque argumenta aduersus veneficam qualitatem adducta maioris ponderis existunt, nam quo ad primum concedo ingredientia compositionem pulueris non esse venena, neque ita temperiem naturalem excedentia, vt talia merito iudicari possint: quamquàm in hoc non desit disputandi locus. Nego tamen consequentiam istam, quod ictus bellici huius tormenti non sit venenosus, quamuis ex dictis principijs conflatus puluis non sit venenum. existimo namque huius pulueris qualitates ita immutari, dùm accenditur; vt inde possit aliquam concipere veneni naturam. non quidem deleterij, sed potius ratione alicuius exedentis qualitatis, exitiosi ratione, qua nimium caliditate, ac siccitate polleat. qualia dicimus esse euphorbium, & thapsia, & his similia. Neque obstet aliquis dicẽdo nullam ignis actione generari rem venenosam, quinimmo eadem omnem deleri veneficam qualitatem; hoc enim verum est de venenis a tota substantia necantibus, non autem de omni venenorum genere, vt in fulminis veneno apertissime deprænditur. Neque secundum argumentum magni est momenti, quo astruebatur multos neque sphacelo, neque cordis tremore, neque alijs sęuis affectibus post acceptum ictum corripi. nam multo plures ij sunt, qui multa grauia symptomata patiuntur tali accepto vulnere, quam qui non. Vel etiam dicere possumus, quod, cum huius veneni vis a tota substantia non dependeat, sed a qualitate tantum manifesta, iccirco opus est, vt in certa quadam dictæ exhalationis quantitate constituatur agendi potentia, quæ potest multoties adesse, secundum quod magis, & minus sclope-

tum

tum diſtat, vel in eo exigua adeſt pulueris quantitas, vel ob aliam aliquam cauſam; & ſi adſit in ſufficienti quantitate exhalatio, hæc uel a membri vulnerati temperie, vel ab aliqua alia re obſiſtente poteſt expurgari. Quę pauca cum credam ſatis eſſe pro eorum rationibus confutandis, qui vna cũ vlcere, & contuſione ambuſtionem, & venenum in hoc affectu adeſſe negant, finem huic capiti imponam, ſtatuendo huiuſmodi morbum continui ſolutionem eſſe contuſionem cõpræhendentem, ambuſtionem, & veneficam immutationem.

DE SIGNIS HORVM VVLNERVM. Cap. IIII.

A Nteqvam talium vulnerum curationem aggrediar, operæ prętium fore duxi, nonnulla de horum vulnerum ſignis prius præfari, præſertim cum primo aſpectu contuſorum vulnerum tantum naturam, atque figuram oſtendant. Signa igitur, quibus talia vulnera dignoſci poſſunt ab alijs, multa ſunt, omiſſis tamen ſuperfluis, hæc ſolum, cum neceſſaria ſint, recenſebo. Figura itaque orbicularis, vel quadrilatera eſt, pilæ, vel alterius quadrati corporis figuram præſeferens, color cutis deprauatus, liuidus, nimirum cęruleo commixtus, quod venenum in parte læſa adeſſe oſtendit, ſenſus admodum vehæmens, & grauis, ita vt percuſſo videatur id factum eſſe ab aliqua magna mole, pauca, vel minima admodum ſanguinis per vulnus eruptio, quod non ſolum per eſcharam ſiſtitur, verum, quia inter membranam carnoſam, & muſculos a contuſione, leuis extrauenatio facta eſt; ob id ſanguis, vel parum, vel nihil profluit, quod eſt ſignum euidentiſſimum hæc vulnera

eſſe

esse combusta, cum semper vulneribus ambustis, antea-quam bullæ procreentur, hoc accidat: insuper ita tumet pars, vt vix primo aspectu in ingressu angustum specillum ingredi possit, data semper proportione corporis ferientis. Vltimum signum, & contra ordinem corporum aliorum ferientium est, quod patentior est via exitus, quam sit illa, per quam pila ingressa est, supponendo semper ab vtraque parte partem transfossam esse.

DE AFFECTIBVS SIMVL COMPOSITIS.

Cap. V.

VIA curatiuæ intentiones omnium consensu a morbo desumendæ ueniunt, hinc a vulneris curatione, prout primus apparens morbus est, & a quo alij præter naturam affectus pendent, inchoandum esse duco. Quo in loco primo notandum circa hoc venit. Vulnus ex Celso lib. viij. cap. xxvj. illud esse appellandum, quod causam extrinsecus lædentem habet, &, quia Galenus iv. & v. methodi triplicem solutionis continuæ speciem tradit, primam in carne, & hanc vulnus, secundam in neruo, & hanc spasmum, tertiam in osse & hanc fracturam; de his omnibus pertractabo. & quoniam accidere potest vt caput, & thorax, & abdomen vulnerentur, ob id de vulneribus istis sermonem faciam, vna cum vlcerum speciebus. deinde quia ab his vulneribus sanguis aliquando fluit, & præsertim, vbi ossa fracta sunt, ideo de sanguinis fluxu tractatum instituam. quemadmodum, & ex accidenti de inflammatione, gangrena, sinu, fistula, erysipelate, herpete, & ultimo de ossibus vitiatis tractatum faciã,

nec non eorum fracturas ordine proponam, & quomodo omnia hæc curanda sint ex Galeno, Hippocrate, Auicenna, & Celso ostendam. & ita huic capiti finis sit impositus.

CVRATIVAE INTENTIONES DEPROMVNTVR. Cap. VI.

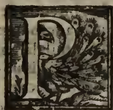

COLLIGVNTVR itaque hoc pacto intentiones curatiuæ. omnis continui solutio sui vnionem indicat, quod per exsiccãtia, atque adstringentia assequimur, quia inter labia intercidere potest aliquod corpus, quod actionem, vnionem dictam, impediat, & præsertim in talibus vulneribus, in quibus totum membrum sit transfixum, ob id primo euellendum est, de sumpta indicatione a corpore, quod diuersam sui extractionem expostulat. Ægro igitur eo modo, quo se habebat quando vulneratus fuit, situato, primo specillo, vel candela, vel apice minimi digiti, si fieri possit, qđ insidet parti lęsæ, corpus feriens inquirendum uenit. carnosam nanque cauitatem, vel articuli fundum petens, sensum visus subterfugit. qua de re cum omnia corpora præter naturam in vulneribus existentia sui extractionem indicant, ad eam quam citissime deueniendum est, dato quod & dolorem adaugere valent, & inflammationem non solum, sed tumores omnes procreare, qui facile cognoscuntur ex colore, dolore, duritie, & magnitudinis dimensione. Instrumenta itaque talia corpora extrahere valentia in multiplici sunt vsu, prout talia corpora orbicularia sunt, vel quadrilatera, vel alterius figuræ, & magnitudinis, supposito semper quod ad osculum vulneris leuis dilatatio fiat, si pars læsa id fieri patiatur, neque aliquod aliud impediat. Vnde si pars tota

transfossa non fuerit semper a parte dissecta hamulis, tenaculis, vulscelis, instrumentisque modo oblongis, modo curuis, modo acutis, modo acie quadrilateris, talia corpora extrahenda sunt, vt apud scriptores delineata ad hunc multiplicem vsum habentur. & apud medicos chirurgiam pro dignitate exercentes passim parata. Verum si in cute opposita vlceri erit facta cutis sectio, quæ contra apertio uocatur, impulsa pila per talem incisionem factam impulsorio instrumento dicto extrahetur, & si ossi infixa decidat, uel in articuli cauitate resideat, ita ut tenaculis illi præsto esse nullo pacto possimus, instrumento formam communis terebræ habente pila extrahetur. & hoc pacto pilæ, uel cuiuis corpori unionem uulneris obsidenti facile erit occurrere. hæcque pauca pro scopo assequendo dicta sint satis; ut solutioni continui uulnerationi dictæ satisfaciamus. In contusione suppurantibus utendum est, ex Hippocr. lib. de ulceribus, ubi habet, omne contusum necesse est putrefieri, & in saniem conuerti. Veneficæ qualitati ueneno aduersantibus medicamentis resistendum erit, uel ijs, quę putredinem sistunt. Ambustioni medicamenta moderate refrigerantia, & moderate calefacientia commoda sunt. postea quæ pustulas prohibent, & abstergunt, & carnem attritam simul absumunt, ex Arist. primo problematum probl. lvi. Fracturæ uero ossium cum eadem met fere intentio sit, nimirum aglutinandi, atque exsiccandi, quemadmodum in ulceribus excogitatum fuit, iccircò de hac nihil dicam ulterius: his scopis deductis; primo ad id quod magis urget, & ad id quod primo sanari potest; est dirigenda cura, alijs non neglectis, sed ei præsertim est attendendum, quod rationem causæ obtinet. quare ab affectus magnitudine inchoandū uenit. magnitudo autem triplex est, prima actionis est præstantia, secunda affectus essentia, tertia facultas, quæ lęsum corpus gubernat. rursus animaduertendum est

quid ante, quid post, quid cum quo sanari potest. quibus omnibus optimè perspectis ad veneni extractionem deueniendum fore arbitror, cum ab illo veneno alij præternaturam affectus in dies maiores reddi possint, & pars in sphacellum verti, a quo postea suborto vitales facultates labefactari magis poterunt, quam a solo veneno in vlcere impresso. vnde nisi veneno occurramus primum, curationem perfecte aggredi minime possumus. Et quia alij affectus sui amotionem indicant, ob id simul & semel mixtis intentionibus vti debebimus. Quoniam autem dolor symptoma est, quod illis semper associatur, & tale est, quod sæpe sępius totam ad se curationem trahit, propterea, si potis est, tollendus dolor, & illi occurrendum. Omitto alia symptomata, quæ talia concomitantur vulnera, & proculdubio illa venenata esse ostendunt, vt mens ægri stupida, sudor frigidus totum corpus inuadens, syncope, ora uulneris refrigerata, & infuscata, nigræque fuliginis per uulnus excretio. quoniam ueneno amoto, & talia symptomata amouebuntur.

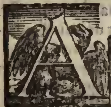
DE PROGNOSTICO. Cap. VII.

PRIVSQVAM horum vulnerum curam persequar, consonum rationi mihi videtur de modo prædicendi in talibus vulneribus aliqua præfari. Scopis nanque curatiuis selectis, antequam ad vsum vocetur, prius videndum est, an id cōsequi nos possimus. Vulnera itaque hæc non alienam ab alijs prædicendi rationem habent, vt si sint magna, & partem aliquam principem obsideant, & a diuturnitate temporis malum aliquem habitum contraxerint, male de his prædicendum est, quemadmodum

admodum bene dijudicandum si secus se habeant. semper tamen difficilis pronuntiandus horum vulnerum euentus est, tum quia multi simul complicantur affectus contrariam curationem exposcentes, tum quia semper venenoso halitu sunt infecta, quod uenenum in principio a naturali ualido calore reprimi posse videtur, ipso verò debili redditο reuiuiscit, atque reuertitur. quemadmodum multoties in his casibus experientia nos docuit. & de præsagio hæc sint satis.

DE HORVM VVLNERVM CVRA. Cap. VIII.

AGGRESSVRVS vulnerum suppositorum curam, primo parte quauis lesa, transfossa, vel non transfossa, accipiet oui album, cũ vitello optime concussum, illudque oleo sambucino commixtum, dein portiunculâ boli orientalis, vna cum sanguine draconis assumpta, simulque mixta, omnibusque agitatis, placentulam ex stupa linea, uel canabina optime carpinatá efformet. tentaque, vel tentæ, ex tali materia conficiantur, quæ tali linimento illiniantur, & ita prima facie uulneri apponantur. Ex hoc nanque medicamento, quod singulas intentiones curatiuas assequuti simus, arbitror, ex bolo etenim orientali ueneno occurretur, oleo sambucino igneæ ui obsistetur, oui uitello dolor sedabitur, albumine oui, & sanguine draconis sanguinea fluxio, & calida, a qua dolor excitari, ut plurimum solet, intercipietur; & si sanguinis fluxus expectetur hoc medendi modo huic occurretur. Si uero multa ueneni copia in uulnere appareat, uel quod multa cacochimia corpus scateat, ita ut pars a naturali suo statu recedere videatur, tota caro liuescens scalpel

lo nouacula dicto amouenda est, dummodo id fieri patiantur circumiacentia vasa. quod cum fieri non possit, cucurbitula multa flamma accensa supra vulnus apprime apponenda erit, leuibusque scarificationibus inficienda cutis, & iterum apponenda, vt ab illius appositione, venenum extrahatur. sed si tale venenosum vulnus, vt fieri talia vulnera aliquando consueuerunt, gangrenam minetur, ad topica medicamenta caustica statim deueniendum, quorum sylua apud omnes medicos passim habetur. & si hęc parum proficere videantur, ad ignita ferramenta transeũdum est, Hippocratis dogmate seruato, vbi imperat igne vtendum esse, quando medicamenta, & ferrum parum, aut nihil profecisse visa sint. deinde quia parti dolenti, atque debiliori ob vulnus redditæ, nec non etiam calidæ, natura copia sanguinis occurrit, vt ei opem ferat; eapropter ut huic succorum fluxioni obuiemus, cum ratione sui magnus sit morbus, & cum adsit dolor, qui admodum graue symptoma est, ex Galeno lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, uena secunda venit, & in opposito latere tundenda, vel in remoto, & longinquo, ut reuulsionem sanguinis moliamur, hicque non in multa quantitate, ut, si fieri necessitas cogat, ab eodem latere læsæ partis mitti possit, ad hoc vt euacuatio sanguinis sequatur habita semper ratione ad virium robur, ad ætatem nec non ad copiam sanguinis per uulnus effluxam, si adfuerit. Verum obstare posset aliquis contra ea, quæ dicta sunt circa sanguinis euacuationem, cum a nobis fuerit suppositum uenenata hæc vulnera esse, constat etenim in uenenatis uulneribus non ita tuto sanguinem mitti posse. Huic itaque obiectioni ita respondeo, quod cum dicatur in uenenatis uulneribus non esse secandam uenam, intelligi id debet de ueneno a tota substãtia, & non de halitu uenenoso, nam uenenum a tota substantia citissime repit ad cor. halituosum uero hoc uenenum

non

non ita cito cor inuadit, hac eque de causa in sanguinis missione non tantum imminet periculum. Præterea si cucurbitula vbi dubitatur magis de actuali ueneno apposita affectæ parti valet uenenum extrahere, ergo sanguis mittendus: quinimo dico debere omnino mitti propter affluxum prauorum succorum ad partem læsam, a quibus pars inflãmatione correpta aliquando in gangrenam, & sphacellum trahi potest. quare cum alijs credo sanguinem tuto mitti posse. Adnotare vero placet, quamuis hæc omnia corpus interne respicientia per accidens à me dicta sint, quod ante sanguinis missionem opus est ægrum, uel clystere, uel minoratiuo medicamento, soluente dicto, uti. His peractis, ut pars dũtaxat ab omni fluxione libera permaneat, quoad fieri possit, defensiuo proprie dicto medicamento locus affectus muniendus est circum circa: hocq; dico quia non semper potest membrum læsum circumuolui; cuius appositionis notæ hæ erunt, quod non immediate supra uulnus applicetur, alterum quod ubi uasa exterius patentiora sunt, atque sub cute apparent, ibi apponatur. quod si hæc duo minime assequi possimus, per quattuor digitorum spatium ab articulatione qua distans est apponendum. notandum etiam uolo, quod defensiuorum magna est sylua, prout diuersa est regio, anni tempus diuersum, diuersaq; ægrotantis, ætas, atque natura, nec non etiam affectarum partiũ situs, eius tamen quo frequentius utor inscriptionem tradam. & est.

Rec. Boli arm. orient.
Sangu. drac } añ. drac. 1.
Pulu. myrtilorum
Balaustiorum
Gallæ immaturæ } drac. 5.
Ol. ros.
Myrthini } drac. 1. 5.

Aceti

Aceti acerrimi quantum sit satis.
Ceræ albæ drac. 2.
Misc. & form. defensiuum ad vnguenti solidioris formam.

Circa tale medicamētum opponi potest, quod olea ista quamuis refrigerare habeant, atq; adstringere, tamen oleo ginositate sua partem magis laxare possent, cum calefacta sint, simulque vasa cuti subiecta, unde vel penitus dimittēda olea, vel eorum vice oui albumen assumendum, vel succi herbarum refrigerantium, & adstringentium, ad hoc respondeo, quod hieme defensiuo cum oleis parato, & in corporibus mollioribus utendum. æstate uero, & ubi corpora sunt dura; succis vtendum. ut sunt succus plantaginis, sem peruiuę, solatri, & id genus similibus, oui albumini commixtis, absque vlla oleorum permixtione. Quo defensiuo vtor etiam vbi a vulnere quopiam adsit timor alicuius sanguinis profluuij, vel vbi magna adsit ad vlcus fluxio, succi namque isti cum oui albo maxime adhærent affectæ parti, & vi sua adstringenti, magis quam olea, vlceri prosunt. quēadmodum refrigerando maiorem repercutiendi vim habent. Attamen vnum tantum circa primum medicamentum adnotare libet, quod medicus illo vtens sæpe permutare debet, propterea quod olea, vt dictum est, calefacta attrahunt potius, quam refrigerent. Non desunt præterea alia defensiua, quæ, cum minime artificiosa sint, examine non indigent, qualia sunt, posca, decoctum balaustiorum, hyppocistidis, mirtilorum, gallæ, immaturæ, omphacium, & demum succus malorum punicorum acidorum, quibus omnibus puris, & non prauis succis relatis linteola madefaciendo, & parti, vt dictum est, adaptando tuto vtimur. Postea vero antequam vlcus curādum aggrediamur, prius victus ratio (dieta dicta) examinanda se offert, quæ tanti est momēti, vt ab Hippocrate semper plurimi facta fuerit,

tam in omnibus morbis,quam in vlceribus ipsis,quemadmodum in lib.de vlceribus patet,vbi inquit,aquam potare, & parum comedere, quam maxime confert. Neque tacebo,sanguinis missionem,atque aliorum medicamentorum vsum absque diæta parum facere posse.Si enim quãtitas,&qualitas succorum prauorum sanguinis missione, & pharmaco demitur, prauo victus regimine adaugetur, & quantitas multitudine, & qualitas malorum ciborũ qualitate progignitur; Neque inflammatio cohiberi absque diæta potest,vt ex Galeno quarto Methodi. & Celso lib.v. cap.xxvj, vbi in inflammatione euitanda victus rationem optimam tanquam scopum habent. Neque dicere obstat, victus rationem diætam dictam inflammationi cohercendæ, atque intercipiẽdæ parum aut nihil facere posse,quia neque vi reuulsoria reuellit,neque fluentes succos ad affectam partem euacuat: ad hoc enim ita respondere possumus, non posse negari victus rationem diætam dictam neque reuellere quod influit,neque euacuare per se humores posse. Attamen si consideremus diætam paucam quantitatem sanguinis gignere aptam natam esse,iure merito inflammationi occursuram esse credetur,& fluxioni quorũcunque se interponere, vnusquisque per se existimabit. Reddit nanque naturam ad pugnandum validiorem contra prauos succos, cum non habeat multum distrahi circa ciborum concoctionem. Quare cum facilius sit, & commodius hostem extra mœnia retinere,quam ingressum expellere,ita quoque multum confert cibandi ratio. quæ cũ in quali,& quanto consistere debeat,atque in substantia, propterea propinandus est ægro nostro cibus tenuis, & paucus,secundo loco frigidus, tertio adstringenti qualitate præditus, neque mirum esse debet,si talis cibandi ratio medicamentosa videatur, cum hoc pacto præscribatur, vt suis qualitatibus occurrat morbificis affectibus, tenuis et-

enim eſt, ac paucus, ne natura a ſuo munere auertatur. Frigidus, vt inflammationi occurrere valeat, adſtringens, vt fluxionem intercipiat, natura nanque cum copioſa ſuccorum (vt dictum eſt) affectæ parti ſeruandæ ſemper occurrat, ſi partes tam internæ, quam externæ a diæta paucam quantitatem ſanguinis procreante exinanitę ſint pro ſe ipſis id, quo egent, retinebunt, & ita ad affectam partem nou trãſmittent. Extat quoque Hippoc. auctoritas lib. de vlceribus vbi multifaciens diætam illam magis recentibus conuenire autumat vlceribus, quam vetuſtis; hocque eo facere videtur, quod fluxioni obſiſtat cum recentia vulnera fluxione magis tententur, quam inueterata. Vnde vulneratos fame affligi vult. & in eodem lib. abſtinentiam, & aquæ potum vbi inflammatio acceſſerit, aut impendeat prodeſſe tenet. Celſus vero lib. v. cap. xxvi. diſtinctius loquens dicebat, vbi aliquis graue vulnus acceperit a cibo tantum ſe abſtinere debet, quantum uires patiantur, vel ita tenuẽ, & exiguum ſumere, vt duntaxat ſuſtineatur. Ex quibus dicendi modis colligo; cibum exhibendum eſſe intentione deſumpta modo ab ægri temperamento facile inędiam ferentis, tum a conſuetudine, quæ cibandi rationem tenuem, & parcam minime pati queat. Neque omni tempore omnimodam, & admodum parcam inædiam credo impenſandam. æger itaque noſter carnibus, & vino abſtinebit, ciboque vulneribus congruenti vtetur. Sicu ti erit contritus panis in exprę ſſione ſeminum peponum cum ſaccharo, pira, cidoniaque, erunt & optima poma coſta. Pro potu autem concocta aqua cum ſaccharo, aut acidorum granatorum vinum probatur. quia vero ſemper adeſt medicus, qui hæc magis exequetur, quam nos nunc ordine præponimus, hac formula diætandi tradita, cibationem per tempora morbi imperandam illi remittimus. & capiti huic, vbi de ſanguinis miſſione, de cibandi modo, & de

medi-

medicamentis primo occursu apponendis agitur, finem imponemus, totius corporis purgationem breuiter tractaturi.

DE PVRGANDI RATIONE. Cap. IX.

VM medicina ad fugandos, depellendosque morbos chirurgia, diæta, & pharmacia vtatur, hactenusq; de chirurgia, & diæta pertractauerimus, nunc de pharmacia, purgatione scilicet, est sermo habendus. Habita itaque semper ratione euacuandi ad ægri temperamentum, & ad vires, quæ, si id fieri possit, ostendent, nec non etiam ad anni tempus, an hyemale sit, an æstiuum, a quibus pharmacorum indicatio desumenda veniet, vt inceptum opus absoluam (currenti vt fertur calamo) breuem, atque accommodatam æstiuo tempori assumendorum syruporum formam tradam, ægro iuuene existente, atque temperatura calida. Hocque facio vt ordine quodam incedam.

Rec. syr. de succo boraginis
de succo cichoreæ.
vel vice illorum.
Rec. sy de succo acetosæ
de succo portulacæ
} an. onc. j.

Aquarum lactucæ
boraginis
vel illarum vice.
Rec. Endiuiæ
Acetosæ.
} an. onc. ij.

Misce pro sy. & clarifica.

Dosis adaugeri,& minui potest,pro ut magis ægri sensus calidus erit,& maiori potione oblectabitur; vel si tempus summum sit æstus, deinde syrupis quinque assumptis plus minusue, vt dictum est, stantibus omnibus prædictis intentionibus,tale propinabitur pharmacum.

Rcc.Rhabarbari electi pull.drac.j.ß

Cum decoctione florum & fruct.q.s. f. p.

Vel si magis placeret,propinabitur bolus cassiæ cum tamarindis; si vero frigidum sit cœlum,& æger frigida sit téperie,neque febriat talium syruporum erit vsus.

Rec.sy.de betonica
de mentha
vel eorum vice
Capill. veneris
de citrach. } an. onc. j.

Aquarum betonicæ
de absinthio
vel earum vice
Capill.veneris
de saluia. } an. onc. ij.

Misce,& clarifica pro syrup. & sic pro quinque, quibus assumptis præbeatur tale pharmacum.

Rec. Elect. de succo rosarum drac.ij.

syr.rosati solutiui onc.iij.

Misce,& cum aqua cichoreæ q.s.f.p.

vel. Rec.confect.senæ drac.vj.

vel maior sit dosis,prout videbitur medico phisico præsenti,cui in hoc negotio purgationis libenter defero. Interdiu tamen,mane scilicet ante prandium,& in vesperis ante cænam ellectuarij inscripti cochlear vnum assumat, cuius uis malignitatem veneficam respicit.

Rec.

Rec. ſacchari roſati } an. onc. ij.
boraginati

pulueris terræ ſigillatæ } an. drac. j.
boli armeni orient.

cornu cerui præparati } an. ſcrup. ij.
Margaritarũ præparatarũ

Miſce & cum ſyrupo de acetoſitate citri, quantum ſufficit, formetur electuarium.

CVRA HORVM VVLNERVM prima die tranſacta traditur. Cap. X.

RIMA die tranſacta, & his, vt ſupra dictũ eſt, conſtitutis, ad amouẽdam ſtupam medicus acceſſurus aliud medicamenti genus paratum habere debet, quod omnibus propoſitis intentionibus ſatisfacere valeat. Et primo vlcus ipſum in duas præcipuas, atque genericas partes diuidendum venit, ſicuti & medicamentum; altera quarum labia reſpiciet, altera fundum, & circumiacentes partes. Hinc duplex medendi vlceri intentio oritur, vna quæ ad labia, altera quæ ad fundũ dirigitur. & quia aliquando fundum patentius altera parte eſt, ita vt cogamur modo placentulis, modo tentis vti, primo inſcripto medicamine tentæ illinientur, alterum ſupra petiam extenſum labijs apponetur. primum tale erit.

Rec. butyri recentis } an. onc. iij.
pinguedinis ſuillæ liquefactæ

ol. roſati } an. onc. ij.
ſambucini

Vitelli

Vitelli ouorum nu.iiij.
Theriacæ el.3.ij.
Boli orient.3.i.ſ.

Miſce,& cum terebinthinæ claræ optimè lotæ onc.ij. paretur digeſtiuum ſecundum artem,quo vtemur, vbi carnoſæ partes tantum læſæ ſint, & vſque ad nonam tranſactam, quo tempore tota ignea vis extincta eſt. At quoniam dolor,triſtis admodum ſenſatio,& ſymptoma vehemens accidit,quod oriri ſolet(læſis partibus neruoſis)propterea omnibus derelictis intentionibus, illi opem ferre cogimur,cum vires proſternat,ægrotantes ſimul lædat,aſſidenteſque & partes in conuulſionem trahat,& multa alia mala procreando ægrum necet. Sicque ſupra petiam tale extendetur medicamentum.

Rec.vng.tetrapharmaci dicti } an. onc. j.
Raſini
de tutia } an.onc.j.ſ.
de calce
Roſati
Populeonis
Albi camphorati
Miſce diligenter ſimul.

Hocque medicamento ad extra appoſito dolori pro nūc erit occurſum,& alijs præter naturam affectibus vlceri cōmixtis. intus vero ſuperiori medicamento addetur oleum de terebinthina, de raſa, de abiete, per ellambicum extractum,vel accipiatur ol. ſcorpionum vetus.

vel Rec.ol.ex vitellis ouorum } an.drac.j.v.
ol. Hypericonis
Butyri recentis
Miſce & conficiatur linimentum molle.

Vſum quoque cataplaſmatis alicuius laudo, vt dolor tollatur, vel amolliatur, a Galeno doctus iij. de compoſitione medicamentorum per genera, qui in doloroſo neruorũ vulnere, cum videret medicamentum ſiccans non proficere, quia ſaniem non euocabat, dogma Hippoc. ſequutus in lib. de vlceribus, vbi inquit, ſi uis dolorem ſedare, cito ſupura, mutato conſilio ad emplaſtri vſum optimo cum ſucceſſu ſe conuertit. quare vſum emplaſtri ex Altheæ radicibus coctis cum butyro atque hordeacea farina paratis laudo, nec non etiam ex vſu in ſimilibus affectibus eſt mihi. Summe etiam confert olei communis tepidi membro affecto longa perfuſio, dummodo vlcus non tangat, ol. etiam roſati completi tepentis embrochationem ſuper affectum mẽbrum factam commendamus. Emunctorijs quoque affecti membri, vt erunt axilla, vel inguen, talis inunctio calida conferre videtur, & eſt.

Rec. ol. Hypericonis
de terreſtribus lumbricis } an. onc. ij.
Camomillini
Liliorum alborum
Coſtini
Vulpini } an. onc. j.
Irini
Caſtorei recentis ʒ. ij.

Miſce, & cum cera fiat linimentum molle, quo tepido bis & ter inungantur. Emunctorijs dictis poſtea lana ſuccida dicta, vel molle œſipum ſupra paruum linteum apponatur. Aetius magnæ auctoritatis vir vult Anethum, & mentam in oleo coqui, deinde in vulneribus neruorum inſtillari. Raſis vero xii. ſui continentis ol. lumbricinũ per ſe tantum laudat. Auicenna balſamum commendat, quo

cum

cum nunc careamus, extracto ex myrrha, quod extractum myrrhæ vocant vtimur. Verumtamen unum adnotare volo, quod semper medicus doloris causam respicere debet, vt illam cognoscat, quæ causa cognita, atque optime perspecta tollenda est, non respiciendo tempus morbi, neque ætatem, neque alia. Propterea quod dolor vnum est symptoma, ægrum in omni statu crucians, atque omni tempore, & omni ætate. Hoc tamen verum est, quod conuulsiones hyeme magis procreantur, quam æstate, & in senibus potius oriuntur quam in iuuenili ætate constitutis. Hæcque pauca de dolore sedando, pro nunc sufficiant, atque de vlcere vsque ad nonam diem curando.

DE VLCERIS CVRATIONE *transacta nona. Cap. XI.*

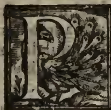
VLNERE, vsquequo eschara deciderit, hoc pacto curato, cum alio modo tempus præscribi non possit ob diuersam ægrorũ naturam, ætatem, atque affectarum partium sedem, & anni tempus, vlcus examinandum diligenter a medico venit. vlcus dico, quia a materia purulenta, quæ excernitur, vulnus in vlcus degenerauit, & primo animaduertendum venit, an vlcus istud sordidum sit, necne, an cauum, an lene, & illo ad has species accommodato; vlceris cura inchoãda est, superioribus intentionibus amotis, & si sordidum sit quod statim his vlceribus accidere solet ob lenientium medicamentorum vsum, tunc abstergentibus vtendum censeo. Si caum ocarne replendum, si lene cicatricandum, semper intenutine curatiua deducta a contrario affectu. Abstergendum

·dum itaque erit ablutionibus, atque medicamentis id
ere aptis, natisque, vt erit ablutio ex aqua hordei melle
aceto simplici commixta, & alijs similibus medicamen-
vlcera abstergere valentibus, consilio semper directo
maiorem, minoremque sorditiem, qua vlcus polleat, se-
ndum quam maiora, minoraque medicamenta exigit.
cauum vlcus curandum carne illud replendo, cum ab-
gentibus vtamur, de illo nunc nihil dicam, tollenda
ıque de medio sunt impedimenta, vt sordes, & similia,
hoc vt caro in cauo vlcere regenerari possit, hæcque to
a, & localia medicamenta dicuntur. quo vero ad illa,
e internam causam respiciunt, vt purgationes, & victus
imen optimum, de his cum satis abunde sit pertracta-
ı, vnum hoc adnotare placebit. Quod cibus in tali ca
ssumendus crassior, & copiosior esse debet, ex Hippoc.
trina lib. de vlceribus, vbi vult pro inædia intelligendũ
esse paucum, & tenuem cibum, & magis recentibus conue
nire vlceribus, quam inueteratis, hisque præcipue vlceri-
bus, in quibus caro regeneranda venit, quia si caro regene-
randa est, a sanguine copioso regenerari debet, & si opti-
ma a sanguine optimo, secundum deperditæ carnis exigẽ-
tiam, quemadmodum inflammatio si arceri debet, a cibis
paucis, qui paucam sanguinis copiam gignant, cohibetur.
Et cum duo excrementa vlceribus propria semper sint, &
illis fere communia, atque familiaria, quæ primos scopos
vlcera curandi ostendunt, vnum tenue, alterum vero cras-
sum, iccirco exsiccandum est cum abstersione, quæ duæ
actiones vtique a medico peraguntur ope medicamento-
rum id efficientium, & quamuis caro absque alicuius ad-
miniculo regenerari possit, nihilo tamen minus optima di-
ci non meretur, quia alba, & humida est. Aliud quoque
adnotandum venit, quod scire non sufficit exsiccandum,
& abstergendum fore, vtrum quantum etiam exsiccan-

D dum,

quid ante, quid post, quid cum quo sanari potest. quibus omnibus optimè perspectis ad veneni extractionem deueniendum fore arbitror, cùm ab illo veneno alij præternaturam affectus in dies maiores reddi possint, & pars in sphacellum verti, a quo postea suborto vitales facultates labefactari magis poterunt, quam a solo veneno in vlcere impresso. vnde nisi veneno occurramus primum, curationem perfectè aggredi minime possumus. Et quia alij affectus sui amotionem indicant, ob id simul & semel mixtis intentionibus vti debebimus. Quoniam autem dolor symptoma est, quod illis semper associatur, & talę est, quod sæpe sępius totam ad se curationem trahit, propterea, si potis est, tollendus dolor, & illi occurrendum. Omitto alia symptomata, quæ talia concomitantur vulnera, & proculdubio illa venenata esse ostendunt, vt mens ægri stupida, sudor frigidus totum corpus inuadens, syncope, ora uulneris refrigerata, & infuscata, nigræque fuliginis per uulnus excretio. quoniam ueneno amoto, & talia symptomata amouebuntur.

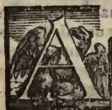
DE PROGNOSTICO. Cap. VII.

RIVSQVAM horum vulnerum curam persequar, consonum rationi mihi videtur de modo prædicendi in talibus vulneribus aliqua præfari. Scopis nanque curatiuis selectis, antequam ad vsum vocetur, prius videndum est, an id cõsequi nos possimus. Vulnera itaque hæc non alienam ab alijs prædicendi rationem habent, vt si sint magna, & partem aliquam principem obsideant, & a diuturnitate temporis malum aliquem habitum contraxerint, male de his prædicendum est, quemadmodum

admodum bene dijudicandum si secus se habeant. semper tamen difficilis pronuntiandus horum vulnerum euentus est, tum quia multi simul complicantur affectus contrariam curationem exposcentes, tum quia semper venenoso halitu sunt infecta, quod uenenum in principio a naturali ualido calore reprimi posse videtur, ipso vero debili reddito reuiuiscit, atque reuertitur. quemadmodum multoties in his casibus experientia nos docuit. & de præsagio hæc sint satis.

DE HORVM VVLNERVM CVRA. Cap. VIII.

AGGRESSVRVS vulnerum suppositorum curam, primo parte quauis lesa, transfossa, vel non transfossa, accipiet oui album, cũ vitello optime concussum, illudque oleo sambucino commixtum, dein portiunculã boli orientalis, vna cum sanguine draconis assumpta, simulque mixta, omnibusque agitatis, placentulam ex stupa linea, uel canabina optime carpinatã ef formet. tentaque, vel tentæ, ex tali materia conficiantur, quæ tali linimento illiniantur, & ita prima facie uulneri apponantur. Ex hoc nanque medicamento, quod singulas intentiones curatiuas assequuti simus, arbitror, ex bolo etenim orientali ueneno occurretur, oleo sambucino igneæ ui obsistetur, oui uitello dolor sedabitur, albumine oui, & sanguine draconis sanguinea fluxio, & calida, a qua dolor excitari, ut plurimum solet, intercipietur; & si sanguinis fluxus expectetur hoc medendi modo huic occurretur. Si uero multa ueneni copia in uulnere appareat, uel quod multa cacochimia corpus scateat, ita ut pars a naturali suo statu recedere videatur, tota caro liuescens scalpello

lo nouacula dicto amouenda est, dummodo id fieri patiantur circumiacentia vasa: quod cum fieri non possit, cucurbitula multa flamma accensa supra vulnus apprime apponenda erit, leuibusque scarificationibus inficienda cutis, & iterum apponenda, vt ab illius appositione, venenum extrahatur. sed si tale venenosum vulnus, vt fieri talia vulnera aliquando consueuerunt, gangrenam minetur, ad topica medicamenta caustica statim deueniendum, quorum sylua apud omnes medicos passim habetur. & si hęc parum proficere videantur, ad ignita ferramenta transeūdum est, Hippocratis dogmate seruato, vbi imperat igne vtendum esse, quando medicamenta, & ferrum parum, aut nihil profecisse visa sint. deinde quia parti dolenti, atque debiliori ob vulnus redditæ, nec non etiam calidæ, natura copia sanguinis occurrit, vt ei opem ferat, eapropter ut huic succorum fluxioni obuiemus, cum ratione sui magnus sit morbus, & cum adsit dolor, qui admodum graue symptoma est, ex Galeno lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, uena secunda venit, & in opposito latere tundenda, vel in remoto, & longinquo, ut reuulsionem sanguinis moliamur, hicque non in multa quantitate, ut, si fieri necessitas cogat, ab eodem latere læsæ partis mitti possit, ad hoc vt euacuatio sanguinis sequatur habita semper ratione ad virium robur, ad ætatem nec non ad copiam sanguinis per uulnus effluxam, si adfuerit. Verum obstare posset aliquis contra ea, quæ dicta sunt circa sanguinis euacuationem, cum a nobis fuerit suppositum uenenata hæc vulnera esse, constat etenim in uenenatis uulneribus non ita tuto sanguinem mitti posse. Huic itaque obiectioni ita respondeo, quod cum dicatur in uenenatis uulneribus non esse secandam uenam, intelligi id debet de ueneno a tota substātia, & non de halitu uenenoso, nam uenenum a tota substantia citissime repit ad cor. halituosum nero hoc uenenum

non ita cito cor inuadit, eaque de causa in sanguinis missione non tantum imminet periculum. Prætera si cucurbitula vbi dubitatur magis de actuali ueneno apposita affectæ parti valet uenenum extrahere, ergo sanguis mittendus: quinimo dico debere omnino mitti propter affluxum prauorum succorum ad partem læsam, a quibus pars inflãmatione correpta aliquando in gangrenam, & sphacellum trahi potest. quare cum alijs credo sanguinem tuto mitti posse. Adnotare vero placet, quamuis hæc omnia corpus interne respicientia per accidens à me dicta sint, quod ante sanguinis missionem opus est ægrum, uel clystere, uel minoratiuo medicamento, soluente dicto, uti. His peractis, ut pars dũtaxat ab omni fluxione libera permaneat, quoad fieri possit, defensiuo proprie dicto medicamento locus affectus muniendus est circum circa. hocq; dico quia non semper potest membrum læsum circumuolui; cuius appositionis notæ hæ erunt, quod non immediate supra uulnus applicetur, alterum quod ubi uasa exterius patentiora sunt, atque sub cute apparent, ibi apponatur. quod si hæc duo minime assequi possimus, per quattuor digitorum spatium ab articulatione qua distans est apponendum. notandum etiam uolo, quod defensiuorum magna est sylua, prout diuersa est regio, anni tempus diuersum, diuersaq; ægrotantis, ætas, atque natura, nec non etiam affectarum partiũ situs, eius tamen quo frequentius utor inscriptionem tradam. & est.

Rec. Boli arm. orient.
Sangu. drac } añ. drac. 1.
Pulu. myrtilorum
Balaustiorum
Gallæ immaturæ } drac. 5.
Ol. ros.
Myrthini } drac. 1.5.

Aceti

Aceti acerrimi quantum sit satis.
Ceræ albæ drac. 2.
Misc. & form. defensiuum ad vnguenti solidioris formam.

Circa tale medicamẽtum opponi potest, quod olea ista quamuis refrigerare habeant, atq; adstringere, tamen oleo ginositate sua partem magis laxare possent, cum calefacta sint, simulque vasa cuti subiecta, unde vel penitus dimittẽda olea, vel eorum vice oui albumen assumendum, vel succi herbarum refrigerantium, & adstringentium, ad hoc respondeo, quod hieme defensiuo cum oleis parato, & in corporibus mollioribus utendum. æstate uero, & ubi corpora sunt dura; succis vtendum. ut sunt succus plantaginis, sempervivę, solatri, & id genus similibus, oui albumini commixtis, absque vlla oleorum permixtione. Quo defensiuo vtor etiam vbi a vulnere quopiam adsit timor alicuius sanguinis profluuij, vel vbi magna adsit ad vlcus fluxio, succi namque isti cum oui albo maxime adhærent affectæ parti, & vi sua adstringenti, magis quam olea, vlceri pro sunt. quẽ admodum refrigerando maiorem repercutiendi vim habent. Attamen vnum tantum circa primum medicamentum adnotare libet, quod medicus illo vtens sæpe permutare debet, propterea quod olea, vt dictum est, calefacta attrahunt potius, quam refrigerent. Non desunt præterea alia defensiua, quæ, cum minime artificiosa sint, examine non indigent, qualia sunt, posca, decoctum balaustiorum, hyppocistidis, mirtilorum, gallæ immaturæ, omphacium, & demum succus malorum punicorum acidorum, quibus omnibus puris, & non prauis succis relatis linteola madefaciendo, & parti, vt dictum est, adaptando tuto vtimur. Postea vero antequam vlcus curãdum aggrediamur, prius victus ratio (dieta dicta) examinanda se offert, quæ tanti est momẽti, vt ab Hippocrãte semper plurimi facta fuerit,

tam

tam in omnibus morbis,quam in vlceribus ipsis,quemadmodum in lib.de vlceribus patet,vbi inquit,aquam potare, & parum comedere, quam maxime confert. Neque tacebo,sanguinis missionem,atque aliorum medicamentorum vsum absque diæta parum facere posse.Si enim quãtitas,&qualitas succorum prauorum sanguinis missione, & pharmaco demitur, prauo victus regimine adaugetur, & quantitas multitudine, & qualitas malorum ciborũ qualitate progignitur; Neque inflammatio cohiberi absque diæta potest,vt ex Galeno quarto Methodi. & Celso lib.v. cap.xxvj, vbi in inflammatione euitanda victus rationem optimam tanquam scopum habent. Neque dicere obstat, victus rationem diætam dictam inflammationi coercendæ, atque intercipiẽdæ parum aut nihil facere posse,quia neque vi reuulsoria reuellit,neque fluentes succos ad affectam partem euacuat: ad hoc enim ita respondere possumus. non posse negari victus rationem diætam dictam neque reuellere quod influit,neque euacuare per se humores posse. Attamen si consideremus diætam paucam quantitatem sanguinis gignere aptam natam esse,iure merito inflammationi occursuram esse credetur,& fluxioni quorũcunque se interponere, vnusquisque per se existimabit. Reddit nanque naturam ad pugnandum validiorem contra prauos succos, cum non habeat multum distrahi circa ciborum concoctionem. Quare cum facilius sit, & commodius hostem extra mœnia retinere,quam ingressum expellere,ita quoque multum confert cibandi ratio. quæ cũ in quali,& quanto consistere debeat,atque in substantia, propterea propinandus est ægro nostro cibus tenuis, & paucus,secundo loco frigidus, tertio adstringenti qualitate præditus, neque mirum esse debet,si talis cibandi ratio medicamentosa videatur, cum hoc pacto præscribatur, vt suis qualitatibus occurrat morbificis affectibus, tenuis et-

C enim

enim eſt,ac paucus,ne natura a ſuo munere auertatur. Frigidus, vt inflammationi occurrere valeat, adſtringens, vt fluxionem intercipiat, natura nanque cum copioſa ſuccorum (vt dictum eſt) affectæ parti ſeruandæ ſemper occurrat, ſi partes tam internæ, quam externæ a diæta paucam quantitatem ſanguinis procreante exinanitę ſint pro ſe ipſis id; quo egent, retinebunt, & ita ad affectam partem nou trāſmittent. Extat quoque Hippoc. auctoritas lib. de vlceribus vbi multifaciens diætam illam magis recentibus conuenire autumat vlceribus, quam vetuſtis; hocque eo facere videtur, quod fluxioni obſiſtat cum recentia vulnera fluxione magis tententur, quam inueterata. Vnde vulneratos fame affligi vult. & in eodem lib. abſtinentiam, & aquæ potum vbi inflammatio acceſſerit, aut impendeat prodeſſe tenet. Celſus vero lib. v. cap. xxvi. diſtinctius loquens dicebat, vbi aliquis graue vulnus acceperit a cibo tantum ſe abſtinere debet, quantum uires patiantur, vel ita tenuē, & exiguum ſumere, vt duntaxat ſuſtineatur. Ex quibus dicendi modis colligo; cibum exhibendum eſſe intentione deſumpta modo ab ægri temperamento facile inędiam ferentis, tum a conſuetudine, quæ cibandi rationem tenuem, & parcam minime pati queat. Neque omni tempore omnimodam, & admodum parcam inædiam credo impenſandam. æger itaque noſter carnibus, & vino abſtinebit, ciboque vulneribus congruenti vtetur. Sicuti erit contritus panis in exprę́ſſione ſeminum peponum cum ſaccharo, pira, cidoniaque, erunt & optima poma coſta. Pro potu autem concocta aqua cum ſaccharo, aut acidorum granatorum vinum probatur. quia vero ſemper adeſt medicus, qui hæc magis exequetur, quam nos nunc ordine præponimus, hac formula diætandi tradita, cibationem per tempora morbi imperandam illi remittimus. & capiti huic, vbi de ſanguinis miſſione, de cibandi modo, & de

medi-

medicamentis primo occursu apponendis agitur, finem imponemus, totius corporis purgationem breuiter tractaturi.

DE PVRGANDI RATIONE. *Cap. IX.*

VM medicina ad fugandos, depellendosque morbos chirurgia, diæta, & pharmacia vtatur, hactenusq; de chirurgia, & diæta pertractauerimus, nunc de pharmacia, purgatione scilicet, est sermo habendus. Habita itaque semper ratione euacuandi ad ægri temperamentum, & ad vires, quæ, si id fieri possit, ostendent, nec non etiam ad anni tempus, an hyemale sit, an æstiuum, a quibus pharmacorum indicatio desumenda veniet, vt inceptum opus absoluam (currenti vt fertur calamo) breuem, atque accommodatam æstiuo tempori assumendorum syruporum formam tradam, ægro iuuene existente, atque temperatura calida. Hocque facio vt ordine quodam incedam.

Rec. syr. de succo boraginis.
de succo cichoreæ.
vel vice illorum. } an. onc. j.
Rec. sy de succo acetosæ
de succo portulacæ

Aquarum lactucæ
boraginis
vel illarum vice. } an. onc. ij.
Rec. Endiuiæ
Acetosæ.

Misce pro sy. & clarifica.

Dosis adaugeri,& minui poteſt,pro ut magis ægri ſenſus calidus erit,& maiori potione oblectabitur; vel ſi tempus ſummum ſit æſtus, deinde ſyrupis quinque aſſumptis plus minuſue, vt dictum eſt, ſtantibus omnibus prædictis intentionibus,tale propinabitur pharmacum.

Rec.Rhabarbari electi pull.drac.j.ſ.

Cum decoctione florum & fruct.q.ſ. f. p.

Vel ſi magis placeret,propinabitur bolus caſſiæ cum tamarindis; ſi vero frigidum ſit cœlum,& æger frigida ſit teperie,neque febriat talium ſyruporum erit vſus.

Rec.ſy.de betonica
de mentha
vel eorum vice } an. onc. j.
Capill. veneris
de citrach.

Aquarum betonicæ
de abſinthio
vel earum vice } an. onc. ij.
Capill.veneris
de ſaluia.

Miſce,& clarifica pro ſyrup. & ſic pro quinque, quibus aſſumptis præbeatur tale pharmacum.

Rec. Elect. de ſucco roſarum drac.ij.
ſyr.roſati ſolutiui onc.iij.

Miſce,& cum aqua cichoreæ q.ſ.f.p.

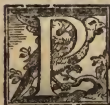
vel. Rec.confect.ſenæ drac.vj.

vel maior ſit doſis, prout videbitur medico phiſico præſenti,cui in hoc negotio purgationis libenter defero. Interdiu tamen,mane ſcilicet ante prandium,& in veſperis ante cænam ellectuarij inſcripti cochlear vnum aſſumat, cuius uis malignitatem veneficam reſpicit.

Rec.

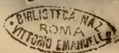
Rec. ſacchari roſati } an. onc. ij.
boraginati
pulueris terræ ſigillatæ } an. drac. j.
boli armeni orient.
cornu cerui pręparati } an. ſcrup. ij.
Margaritarũ præparatarũ
Miſce & cum ſyrupo de acetoſitate citri, quantum ſuffi-
cit, formetur electuarium.

CVRA HORVM VVLNERVM prima die tranſacta traditur. Cap. X.

PRIMA die tranſacta, & his, vt ſupra dictũ eſt, conſtitutis, ad amouẽdam ſtupam medicus acceſſurus aliud medicamenti genus paratum habere debet, quod omnibus propoſitis intentionibus ſatisfacere valeat. Et primo vlcus ipſum in duas præcipuas, atque genericas partes diuidendum venit, ſicuti & medicamentum; altera quarum labia reſpiciet, altera fundum, & circumiacentes partes. Hinc duplex medendi vlceri intentio oritur, vna quæ ad labia, altera quæ ad fundũ dirigitur. & quia aliquando fundum patentius altera parte eſt, ita vt cogamur modo placentulis, modo tentis vti, primo inſcripto medicamine tentæ illinientur, alterum ſupra petiam extenſum labijs apponetur. primum tale erit.

Rec. butyri recentis } an. onc. iij.
pinguedinis ſuillæ liquefactæ
ol. roſati } an. onc. ij.
ſambucini

Vitelli

Vitelli ouorum nu.iiij.
Theriacæ el.ʒ.ij.
Boli orient.ʒ.i.ſ.

Miſce,& cum terebinthinæ claræ optimè lotæ onc.ij. paretur digeſtiuum ſecundum artem,quo vtemur, vbi carnoſæ partes tantum læſæ ſint, & vſque ad nonam tranſactam, quo tempore tota ignea vis extincta eſt. At quoniam dolor,triſtis admodum ſenſatio,& ſymptoma vehemens accidit,quod oriri ſolet(læſis partibus neruoſis)propterea omnibus derelictis intentionibus, illi opem ferre cogimur,cum vires proſternat,ægrotantes ſimul lædat,aſſidenteſque & partes in conuulſionem trahat,& multa alia mala procreando ægrum necet. Sicque ſupra petiam tale extendetur medicamentum.

Rec.vng.tetrapharmaci dicti } an. onc. j.
Raſini
de tutia } an.onc.j.ſ.
de calce
Roſati
Populeonis
Albi camphorati
Miſce diligenter ſimul.

Hocque medicamento ad extra appoſito dolori pro nũc erit occurſum,& alijs præter naturam affectibus vlceri cõmixtis. intus vero ſuperiori medicamento addetur oleum de terebinthina, de raſa, de abiete, per ellambicum extractum,vel accipiatur ol. ſcorpionum vetus.

vel Rec.ol.ex vitellis ouorum } an.drac.j.v.
ol. Hypericonis
Butyri recentis

Miſce & conficiatur linimentum molle.

Vſum

Vſum quoque cataplaſmatis alicuius laudo, vt dolor tollatur, vel amolliatur, a Galeno doctus iij. de compoſitione medicamentorum per genera, qui in doloroſo neruorũ vulnere, cum videret medicamentum ſiccans non proficere, quia ſaniem non euocabat, dogma Hippoc. ſequutus in lib. de vlceribus, vbi inquit, ſi uis dolorem ſedare, cito ſupura, mutato conſilio ad emplaſtri vſum optimo cum ſucceſſu, ſe conuertit. quare vſum emplaſtri ex Altheæ radicibus coctis cum butyro atque hordeacea farina paratis laudo, nec non etiam ex vſu in ſimilibus affectibus eſt mihi. Summe etiam confert olei communis tepidi membro affecto longa perfuſio, dummodo vlcus non tangat, ol. etiam roſati completi tepentis embrochationem ſuper affectum mẽbrum factam commendamus. Emunctorijs quoque affecti membri, vt erunt axilla, vel inguen, talis inunctio calida conferre videtur, & eſt.

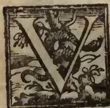
Rec. ol. Hypericonis
- de terreſtribus lumbricis } an. onc. ij.
- Camomillini } an. onc. ij.
- Liliorum alborum
- Coſtini } an. onc. j.
- Vulpini } an. onc. j.
- Irini } an. onc. j.
- Caſtorei recentis ℥. ij.

Miſce, & cum cera fiat linimentum molle, quo tepido bis & ter inungantur. Emunctorijs dictis poſtea lana ſuccida dicta, vel molle œſipum ſupra paruum linteum apponatur. Aetius magnæ auctoritatis vir vult Anethum, & mentam in oleo coqui, deinde in vulneribus neruorum inſtillari. Raſis vero xii. ſui continentis ol. lumbricinũ per ſe tantum laudat. Auicenna balſamum commendat, quo

cum

cum nunc careamus, extracto ex myrrha, quod extractum myrrhæ vocant vtimur. Verumtamen unum adnotare volo, quod semper medicus doloris causam respicere debet, vt illam cognoscat, quæ causa cognita, atque optime perspecta tollenda est, non respiciendo tempus morbi, neque ætatem, neque alia. Propterea quod dolor vnum est symptoma, ægrum in omni statu crucians, atque omni tempore, & omni ætate. Hoc tamen verum est, quod conuulsiones hyeme magis procreantur, quam æstate, & in senibus potius oriuntur quam in iuuenili ætate constitutis. Hæcque pauca de dolore sedando, pro nunc sufficiant, atque de vlcere vsque ad nonam diem curando.

DE VLCERIS CVRATIONE transacta nona. Cap. XI.

VLNERE, vsquequo eschara deciderit, hoc pacto curato, cum alio modo tempus præscribi non possit ob diuersam ægrorũ naturam, ætatem, atque affectarum partium sedem, & anni tempus, vlcus examinandum diligenter a medico venit. vlcus dico, quia a materia purulenta, quæ excernitur, vulnus in vlcus degenerauit, & primo animaduertendum venit, an vlcus istud sordidum sit, necne, an cauum, an lene, & illo ad has species accommodato; vlceris cura inchoãda est, superioribus intentionibus amotis, & si sordidum sit quod statim his vlceribus accidere solet ob lenientium medicamentorum vsum, tunc abstergentibus vtendum censeo. Si caum ocarne replendum, si lene cicatricandum, semper intenutine curatiua deducta a contrario affectu. Abstergendum

gendum itaque erit ablutionibus, atque medicamentis id facere aptis, natisque, vt erit ablutio ex aqua hordei melle rosaceo simplici commixta, & alijs similibus medicamentis vlcera abstergere valentibus, consilio semper directo ad maiorem, minoremque sorditiem, qua vlcus polleat, secundum quam maiora, minoraque medicamenta exigit. Ad cauum vlcus curandum carne illud replendo, cum abstergentibus vtamur, de illo nunc nihil dicam, tollenda nanque de medio sunt impedimenta, vt sordes, & similia, ad hoc vt caro in cauo vlcere regenerari possit, hæcque topica, & localia medicamenta dicuntur. quo vero ad illa, quæ internam causam respiciunt, vt purgationes, & victus regimen optimum, de his cum satis abunde sit pertractatum, vnum hoc adnotare placebit. Quod cibus in tali casu assumendus crassior, & copiosior esse debet, ex Hippoc. doctrina lib. de vlceribus, vbi vult pro inædia intelligendũ esse paucum, & tenuem cibum, & magis recentibus conuenire vlceribus, quam inueteratis, hisque præcipue vlceribus, in quibus caro regeneranda venit, quia si caro regeneranda est, a sanguine copioso regenerari debet, & si optima a sanguine optimo, secundum deperditæ carnis exigẽtiam, quemadmodum inflammatio si arceri debet, a cibis paucis, qui paucam sanguinis copiam gignant, cohibetur. Et cum duo excrementa vlceribus propria semper sint, & illis fere communia, atque familiaria, quæ primos scopos vlcera curandi ostendunt, vnum tenue, alterum vero crassum, iccirco exsiccandum est cum abstersione, quæ duæ actiones vtique a medico peraguntur ope medicamentorum id efficientium, & quamuis caro absque alicuius adminiculo regenerari possit, nihilo tamen minus optima dici non meretur, quia alba, & humida est. Aliud quoque adnotandum venit, quod scire non sufficit exsiccandum, & abstergendum fore, vtrum quantum etiam exsiccan-

D dum,

dum,& abstergendum sit,non ignorandum est. Cum immodica medicamenti exsiccatio aliquando vim regenerādi carnes absumat. Itidemque de medicamento abstergente dicendum est,par nanque ratio militat, quia abstergens validum non solum sordes abstergit,verum nimia vi sua abstersoria tenellam carnem absumit,atque detrahit, quapropter ex Galeno nota exsiccationis partis temperaturam sequetur,vt scilicet si pars affecta sicca sit, medicamētum per vnum tantum gradum exsiccare debet, vt quæ sicciores sunt partes siccioribus medicamentis gaudere procul dubio sciamus,quæ vero molliores minus sicca medicamenta desiderare, & ita temperaturæ in uniuersum molliores,& sicciores,& medium inter has locum habentes secundum sui naturam expostulabunt medicamenta ex Gal.iij.methodi cap.ix, & demum temperato semper vtendum medicamento potiusquam alio,quia quamuis inter se natura,atque temperamento differant,attamē, cum sint simul mixta,tēperatum corpus in vniuersum efficiunt, & hac de causa temperata quoquo pacto pars affecta dicetur, & ob id medicamentum quod vsui esse debet temperatum sit necesse est, semper tamen ad siccum vergens propter vlcus,nam sano siccum propius est,humidum vero nō sano. Ad medicamenta modo sarcotica,idest carnem regenerantia deueniens,quoniam multa, & diuersa admodum sunt, tam simplicia, quam composita, quibus passim vtimur,illa in duas classes sunt diuidenda,alia nanque arida sunt,vt pulueres,alia humida,vt linimenta, & pari ratione alia mitiora,alia validiora. Arida mitiora sunt,thus, mirrha,& eorundem fuligo, farina fabarum, hordei, pix arida,lignorum caries,orobi farina, & fænogræci. Validiora sunt,aristolochia, iris, farina erui,cadmia,pompholix,vlmi folia in puluerem redacta,aloes, plumbum vstū, quæ omnia a Galeno in lib. de medicament. facultatibus

habentur,

habentur,nec non a Dioſcoride. Humida vero & illa duplicem diuiſionem habent,leuiora nimirum & validiora. Leuiora ſunt butyrum,humida æſipus, pix liquida tam na ualis,quã colophonia dicta,terebĩthina, raſina,abietina. validiora ſunt, quæ in vnguenti, vel linimenti formam cõpoſita ſunt,vt vnguentum aurenm dictum raſinum,vnguẽtum de betonica, vnguentum de matreſilua, vnguentum baſilicum,ita ab Arabibus vocatum,quia regiam poteſtatem poſſidere inter cætera vnguenta videtur. Vnum tamen adnotandum venit, quod ſunt, qui nolint vbi vlceri coniuncta ſit inflammatio,talibus vtendum medicamentis in principio eſſe,quod nos ex Galeno iij.methodi ſi alijs medicaminibus inunguntur tuto fieri poſſe aſſerimus, cum præcipue alia medicamenta inflammationi reſiſtere valeant. Neque ſolum illo in loco videtur Galenus refri gerantibus vſus eſſe, vt mandragora, & hyoſciamo, quæ quamuis aliqua ſiccitate prædita ſint,nimis tamen refrige rando partem vlceratam afficerent. Sed ſi quis dicat hãc Galeni ſententiam ipſi repugnare, qui primo quoque de medicamentorum compoſitione per genera habuit, vel repellentibus per initia in vlceribus vtendum eſſe, ne inflammatio ſuboriatur. Reſpondeo,nos extra principium vlceris eſſe,ita vt ſuborturam inflammationem non timea mus, & ſi qua adſit inflammatio,illam potius alijs humoribus commixtam eſſe credendum eſt,quam per ſe exiſtere, qui humores potius laxantibus, quam refrigerantibus egent ſimpliciter,quorum medicamentorum vſum non in ſcribo,quia perfecte præſcribi non poteſt, ſed iudicio præſentis medici ſubijciuntur. & vt incœpto ordine pergam, repleto vlcere carne,ad medicamenta cicatrizantia appel lata tranſeundum eſt,vt quod in hoc vlcere vltimo loco ef ficiendum venit perficiatur. Circa quod dico,quod horũ medicamentorum vis exſiccando,atque adſtringendo cõ-

 ſiſtit,

ſiſtit,vnde idem ordo,& horum medicamentorum eſt qualis fuit ſuperius enumeratorum, nimirum quod alia magis,alia minus adſtringunt,atque ſiccant,& primo vt enumerare leuiora incipiam,& deinde ad minus ſicca ſermonem meum dirigam, inter mitiora erit, triapharmacum medicamentum,enumeratum a Galeno primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, quod medicamentum quia multipliciter paratur, ita quoque eſt ad multiplicem vſum,prout magis,minuſue concoquitur. Et ex hoc colligi facile eſt, valere poſſe ad cicatricem inducendam mollioribus,atque duris corporibus, huic ſuccedit vnguentum de plumbo dictum,de tucia,album,pauli. Validiora ſunt,dia calciteos,aliter diapalma dictum, a Galeno tantis laudibus decantatum, vnguentum de ceruſa cocta, Ceratum ex minio,ex tutia,ex cadmia,iſis,& in ſũma alia ceratorum genera, quæ apud quamplurimos ad hunc vſum ſunt parata. quæ pauca ad vlcus ſordidum, & cauum curandum dicere libuit.

DE VLCERIBVS QVAE DIFFICVLTER *cicatricem admittunt. Cap. XII.*

CVm fere per accidens ſit mihi de vlceribus ſermo habendus,nunc ad vlcera,quę difficulter cicatricem admittunt, eſt ſermo conuertendus. hactenus enim de vlcere,quod facile, vt ita dicam, cicatricem admittit, me egiſſe credo, neque aliquem vlla admiratione corripi cenſeo, ſi hæc pertractare intẽdam,cum vulnera ſclopetorum, atque archibugiorum ab alijs non differant,niſi ratione principij ſui,quo ab alijs di

uerſam

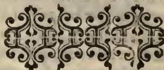
uersam curandi rationem requirunt, vnde & in vlcera hæc degenerant, nec non in contumacia, atque rebellia, aliquando in fistulas, atque sinus vertuntur, de quibus omnibus necessaria erit pertractatio, quemadmodum etiam ex necessitate, de vulneribus has cauilates humani corporis oblædentibus pertractabitur. & vltimo loco de ossium cõtinui solutione peragetur. Vlcera itaque hæc, quæ difficulter cicatricem admittunt, quia ex se ipsis, quod sensu apparet, nullum impedimentum habent, ob id causa indaganda venit, a qua tale impedimentum oriatur. Duplex nanque est, primum est quando a toto corporis habitu fluxio facta est ad vlceratam partem.. Secundum, quando particularis aliqua, & specialis pars ad vlcus humores demandat, qui postea, quoquo pacto transmissi sint, ita partẽ afficiunt, vt cicatrizari non possit. Vnde adnotandum est, quando humores sensibiliter ad affectum locum demandati fuerint, quod aliquem tumorem excitare debent, qui tumor vlcere prius curandus est, quod de varice dicẽdum est ex Galeno, & omnium consensu. Secundo loco etiam est, quando pars affecta prauum aliquod vitium contrahit, a quo succus quamuis optimus ad alendam partem transmissus vitiatur, vel est etiam, vt Galeno videtur commento vi. Aphorism. lv. aliquod vitium in subiecto esse cõtractum, a quo cum vapores eleuentur maligni, & tetri, caro superposita vitiatur, in prauumq; consensum trahitur, ita vt oriundæ cicatrici obsistat, vel subortæ in causa sit, vt iterum erodatur, quapropter cum tota difficultas in casu isto sit partim fluxio, partim malus habitus in parte læsa contractus, hac de re primo fluxioni, mox malo habitui danda est opera. Fluxio itaque in via intercipi debet, vel ab affecto loco humores sunt auertendi, & quia a principio de omnibus his fuit pertractatum, restat nunc vt ad topica medicamenta breuiter deueniamus, supposito sem-

per

per quod medicamenta exſiccantia , & adſtringentia apta ſint non ſolum fluentes materias intercipere,verum partem affectam in ſuo ſtatu ſeruare, præſertim cum moderate ſiccent,atque abſtergant. modo,vt ad vlcus,quod difficulter cicatrizari poteſt, ſermonem meum vertam, cum duplex medicamenti genus ad hoc faciendum habeatur, alterum, quod malignis vlceribus opitulatur, & eſt valde ſiccans; alterum minus ſiccans,quod non malignis vlceribus prodeſt, argumento deducto a minori ad maius vnum adnotandum venit, & eſt, quod tale medicamentum ſiccans abſque morſu debet eſſe,neque multum adſtringens, quemadmodum viſus eſt Galenus velle primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera , quo in loco vult valde adſtringentia medicamenta facile vlcera exaſperare ſolere,& eo magis ſi cum morſu ſiccent, quemadmodum valde exſiccantia faciunt,a qua exaſperatione inflammatio ſuboritur a dolore excitata, quæ inflammatio, cum partes circumpoſitas extendat,in cauſa eſt,vt difficulter cicatrix inducatur. Notandum eſt quoque,quod difficulter medicamenta vlceri appoſita cognoſcuntur, quoniam medicamenta, quamuis mordicent in principio, parum tamen vel nihil mordere videbuntur,quia a copia uirulentæ materiæ illorum mordacitas obtundi poteſt,quare cum diffinitus modus his vtendi per ſe deſcribi non poſſit,medici induſtria huc tendit,vt ſcilicet impreſſio,& mutatio in vlcere a vi medicamenti facta obſeruetur,quæ,cũ detrahitur medicamentum,ſtatim apparet,atque videtur, &ad aliud medicamentum deuenire neceſſe erit,quoniam tranſacto illo tempore,vel excrementorum dempta copia, tale medicamentum vlcus amplius ſuffere non valebit. Galenum itaque ſequens,primum medicamenta, quæ his vlceribus curandis commoda ſunt,exponam,oleo, & cera commixta: & vt a metallicis exordium ducam, prima eſt

cadmia,

cadmia, quæ citra morsum deficcandi vim habet, & modicam, de illa loquor quæ in mineris reperitur, nanque si diu tius extra suum locum seruetur, vel abluatur, eius facultas vitiatur, quia non siccat, vti faciebat, & quia, vt dictum est, modice cum siccet, si ut magis siccet, & copiosius intendamus, aceto acerrimo. vel giluo vino adstringenti facultate prædito abluenda est, quæ chalciti magis vsta siccat, & eo magis si igneæ facultatis non sit expers, si vero illa abluatur minus siccabit, & in eadem sunt sylua calcanthum, mi sy, sorynisi quod alterum altero magis siccat, atq; adstringit. Diphiges etiam a Galeno inter medicamenta vlcera curantia, quæ ægre cicatricem inducunt, enumeratur. Et quoniam sæpe his vlceribus caro mala supercrescit, medicamentis indiget quæ illam absumant, vt sunt ærugo, viride æs, alumen combustum, quæ modo per se sunt ex vsu, modo alijs commiscenda, multa etiam alia sunt simplicia ex Galeno iiij. de compositione medicamentorum per loca, & ex Dioscoride vt lētes, ciceres, lupini, isaridis, & multa alia quæ breuitati studens omitto, cum nostrum institutum sit vulnera bombardica curare, & quæ illa sequuntur. & ita ad aliam vlceris speciem curandam me conuertam.

DE

DE VLCERE CONTVMACI, ET REBELLI curando. Cap. XIII.

Actenvs de vlceribus, quæ cicatricem difficile admittunt, satis superque pertractatum est, nunc vero quia aliquando accidit, quod vulnera supposita diuersam a sui natura naturam nanciscantur, ea propter de vlcere contumaci atque rebelli curando est mihi nunc animus pertractare. nolo enim (si fieri per me possit) aliquid in præsenti curatione desiderari. Constat igitur quod vulnera hæc a qualitate venefica aliquam malignam naturam semper sapiant, & quoniam a prauorum succorum affluxu id fere semper oriri videtur, & præcipue cum inflammatio pituitam, vel sanguinem atrabilarem secum duxerit, ob id secundum maiorem minoremque horum chimorum affluxum, magis vel minus contumax dici meretur vlcus, magisque gangrenosum, & minus gangrenosum, & ita res quandoque fert, vt morbus in sphacelum desinat. Fluxione itaque ab vlcerata parte exclusa, atque malignitate cum gangrena etiam ex spirituum vitalium extinctione oriatur ad medicamenta localia, quibus passim medici vtuntur deueniendum est, consilio directo ad omnia ea quæ insigniter siccant, prout a talibus vlceribus semper maligna, atque ichorosa humiditas excernitur. hoc tamen adnoto, quod interdum simplicia per se satis sunt, interdum vero alijs commiscenda sunt, vt Galenus vi. de composit. medicamentorum secundum loca velle visus est, quod tum ratione affectus elicitur, tum ratione naturæ totius corporis, temporisque, & reliquorũ, quæ talem indicandi rationem habent, qualem medicamentorum

mentorum varia, & accommodata compositio, & symetria, vnde pro scopo, ac fine in vniuersum statuendum venit tale medicamentum vlceribus contumacibus atque gangrenosis valde siccans debere esse, etsi cum pauco morsu sit, esse nanque haud poterit, quin tantæ humiditati aliqua sordes coniuncta sit, ob id abstergentia medicamenta huic exsiccanti valido commixta inutilia fore non videntur & si tale medicamentum valde siccare dicimus, nō tantum huic adeo putredinoso vlceri confert, sed etiã fluxioni succorum obstabit, & quia ab insigni humiditate a putrido calore progenita pars exulcerata a suo naturali statu recessit, hinc oritur, quod medicamentum istud siccans, & de necessitate adstringens partem in suum naturalem pristinum statum perducere aptum est; & si non ex toto saltem pro parte id facere valebit, vnde nos aliquando ad faciliorem curationem tali vtimur medicamento.

Rec. fol. Lapatij acuti
Scabiosæ
Plantaginis. } añ. m̃. ij.
decoquantur in aqua optime salita.
Ol. myrthini drac. iiij
Farinæ hordei
Orobi
Fabarum
Lolij
Lentium
Cicerum. } añ. onc. j.
Salis communis optime contriti parum.

Misce, & forma emplastrum, quod affectæ parti apponatur tepidum. neque dicere obstat nos in medicamento ad vlcus putridum parato vti oleo cum ex Galeni doctri-

na iiij. de compositione medicamentorum secundum genera, vbi Hyppocratem sequi videtur in lib. de vlceribus, apparent omnia laxantia, atque oleaginola vlceribus aduersari, & inimica esse. Nam per eumdem Galenum respõdetur, qui in libris de medicamentorum compositione oleum, & adipem aliquando in medicamentis conficiẽdis assumit, non vt medicamentum vlcus curans conficiat, sed vt sibi paret opportunum medicamentum, & his, vires acrium valde simplicium obtundat. Et præsertim quando partes neruosæ affectæ sunt, quæ vt plurimũ illæ sunt, quæ a gangrena corripiuntur, vt frigidiores alijs. Aegyptiacũ vnguentum vtile admodum est, præcipitatum aliquo lenienti medicamento commixtum, vnguentum quod ex viridi æris conficitur, & auripigmento. Et aliquando ad tantam deuenit putredinem vlcus, vt sphacellũ minetur, & tunc sublimatum cum alumine combusto exigat suillæ assungiæ, butyroque commixtum, & vltimo loco ad ignem deueniendum sit; quæ omnia putredine non ita consigniter vigente, alijs commiscentur, vt admodum valida putredine existente istis per se ipsis vtendum est supra filamenta extensis. at putredine amota, quia semper prauus aliquis fomes in supposita carne remanet, a quo non ita facile cicatricem admittere possit vlcus, ad alia transire medicamenta necesse est, quæ absque morsu siccent, maiori tamẽ siccitate polleant oportet, quam illa, quæ alijs vlceribus adhunc vsum esse dicebamus. Mollioribus itaque corporibus ceratum diapalma conueniet, & ex cadmia, ab Auicenna iiij. quarti enumeratum. opportunum erit, & vnguentum isis, & cæratum gratia Dei, sic dictum, medicamentum quoque ex vera pompholige oleo masticino commixtum probatur. Postremum meum hoc vnguentum inscribere volui, quod vltimas non possidere partes ex vsu didici.

Rec.

Rec. ol.amigd.dulc.
Vnguenti rosati } añ. onc. j.
Vnguenti rasini
Præcipitati electi } drac.iij.
Ceræ parum.

Misce & igni apponantur omnia prçter præcipitatum, & cum feruere incçperint immittatur præcipitatum, & sempet agitentur baculo, vsqueque tepidum remaneat, postea aqua plantaginis lauetur. Supra filamina autem vel supra petiam extendi debet, & hoc alijsque medicaminibus, quæ breuitatis causa prætereo, nos putrido vlceri tuto opem ferre posse arbitror, sed iam de sinuoso fistulosoque vlcere loquamur.

DE SINVOSO VLCERE ATQVE FISTVLOSO Cap. XIIII.

LCERA, quæ ægre, atque difficulter pristinam sanitatem admittunt, in duplici, & ipsa sunt discrimine quo ad sui qualitatem, alia nanque plana sunt, alia non tantum caua, verum etiam sinuosa. & inter sinuosa, quibus obductus est callus, & inter hçc, quæ suppositum os corruptum habent, cum etiam callosa sint. Sinuosa itaque vlcera illa erunt, quæ cauitatem manifestam habebunt cute tectam, quibus osculum angustum est. Et quia Galenus lib. de tumoribus præter naturam dicebat fistulam esse sinum angustum, & oblongum, iccirco sinus genus erit sub se fistulam quasi

ſpeciem continens. quamuis fiſtula ex eodem Galeno ij. prognoſticorum a figura tale ſortita ſit nomen. inſtrumẽtum nimirum oblongum, anguſtum, & excauatum, muſicum imitans. Cauſa ſinuum eſt purulenta materia cutim excauans, atque lacerans, illamque ita ſegregans, atque diſiungens, vt minime per ſe in priſtinum ſtatum reduci poſſit. ex quorum affectuum mala curatione, & callus con trahitur, & in fiſtulam deſinit. Sinus quoque ex aperto abſceſſu, excretaque materia oriri dicitur a Galeno commẽ tario xxvij. libri ij. de his, quæ in medicatrina fiunt, quo in loco dicit, abſceſſum diſceſſum non amplius abſceſſum, ſed ſinum appellandum eſſe. Verum quia quandoque ex magnis contuſionibus oriuntur ſinus, quemadmodum fieri conſueuit in vulneribus quando putreſcere incipiunt; ex Hippoc. dicente omne contuſum neceſſe eſt putrefieri, & in pus conuerti; & in eodem libro a colliſione, & caſu cutim ſeparari vult, & ſinum procreari, hac de cauſa illorũ pertractatio neceſſaria eſt, cum talibus vulneribus contuſio adiuncta ſemper ſit. Sinus itaque aut rectus erit, aut obliquus. ad latitudinem, cuius talis inchoabitur cura. Vel enim integre illum curare intendimus, vel fictitio mo do: quemadmouum à Galeno docemur in lib. de tumoribus præter naturam. Recte quidem curamus ſinum, quãdo partes diſiunctas, & a ſe inuicem abſciſſas iungimus, at que agglutinamus, ita vt inter illas nulla interſit cauitas. Fictitius vero curandi modus eſt, quando inter eas partes aliqua remanet cauitas. Fiſtulæ vero & ipſæ curantur cal lum amouendo, cum is pro parte curationem impediat, & ſi excrementa ichoroſa, & craſſa, quæ fiſtulæ fundo adhærent, de medio tollantur. Notandum tamen venit ex Hip poc. lib. de vlceribus quod tota ſinus pars ſuperior, vel decliuis comprimenda eſt ſpongia. vel plumaceolis, & præſer tim vbi pars ad varicis formam tumeſcere videatur, vel ſi

finus fundum in decliuiori loco non habeat, tunc contra apertio efficiatur. Verumtamen antequam ad Chirurgiam deueniatur ablutionibus exficcantibus,& abftergẽtibus per fyringam immiffis vtendum:vt ex Galeno fecundo de Medici officina commentar.xxviij.& mulfo, & vino multo. nos vero oximelite ebullito cum fimplicibus vim abftergendi,& ficcandi habentibus in uino utimur;uel aqua ardens cum farcoticis eft ex ufu. Vnum non eft omittendum,quod Galenus in lib.de compofit.medicamentorum nolle uidetur,marifcas,& fiftulas, abfque optimo uictus regimine,& purgatione effe curandas;unde alter uidetur fuboriri curandi modus,eapropter corpore peroptime purgato exhibendā effe laudo per dies quindecim ad pondus unciarum fex in mane potionem hanc, quam a patre meo didici,& multoties fęlici cum fucceffu expertus fum, eft autem talis.

Rec. Rad.Altheæ pp.
Vnifolij
Prafij
Arthemifiæ
Caulium rubeorum
Lapatj acuti
Pimpinellæ
Summitatum rubi
Rubeæ tinctorum } añ.mifce.f.
Ariftolochiæ rotũdæ
Confolidę minoris
Plantaginis
Matricariæ
Centaureæ minoris
Matrifyluę
Betonicæ
Saluiæ

Thuris

Thuris maſculi
Sarcocollæ
Seminũ plantaginis
Aniſorum
Fœniculi
Seminum canabis } añ. drac. ſ.

Croci
Rhabarbari el.
Florum violarum. } añ. drac. ſ.

Miſce & infundantur in libris ſexdecim uini albi optimi odoriferi, poſtea addantur mellis deſpumati libræ quattuor, & ebulliant ad conſumptionem tertiæ partis.

Contra fiſtulas uero, quæ callum diuturnum contractũ habent, topicis pugnandum eſt, uel ruptorio noſtro dicto, uel oleo de chalcantho, uel de ſulphure, uel ſimilibus cauſticis ita incedendo, ut callus detrahatur, deinde abluere illas acri lixiuio conuenit ex Galeno ij. ad Glauconem. Auicenna uero aquam marinam laudat, & aluminoſam, Aetius oximelit commendat. Ad oſculum autem rubra, & fulua medicamenta laudantur, & alia medicamenta ſuperius inſcripta proficiunt. Hæcque pauca ſat erunt circa ſinus, & fiſtulæ curam.

DE CAPITIS VVLNERIBVS. Cap. XV.

Vemadmodvm accidit, quod bellicũ iſtud fulmen nulli animali parcit, omneſque arborum ſpecies æque lædit, ita & nullam corporis humani partem ſuo ictu, dum illam tangit, illæſam relinquit. Qua propter non mirum videbitur, ſi cauitates corporis humani ordine curaturus à capite vulnerato à ſimili telo exordiar. Primo pro capite totum id accipiens, quod ſupremus venter ab anathomicis vocitatur, qui cũ partibus contentis, & continentibus conſtet, ob id duplex oritur curationis nota. & quia continentes ſunt cutis mẽbranæ externæ os duplex, & contentæ internæ membranę duplex cerebrum, cum ſuis cauitatibus ventriculis dictis, exortus ſpinalis medullæ cum corporibus neruoſis. relicta cutis cura, & membranarum, cum vt alia copora carnoſa curanda ueniant, oſſis tantum lęſiones, & cerebri perſeque mur. Cum os illud ſit, quod primario læſionem patiatur, aliquando enim accidere poteſt propter diſtantiam vulne rantis, vel propter galeam in capite vulnerati exiſtentem, vel propter quoduis aliud os tantum vſque ad membra-nas perfractum eſſe; circa quod excitatum vulnus omni in duſtria medicus vti debet, vt uideat, an præter fracturam in oſſe oculis apparentem, aliqua alia ſubſit in oſſe paſſio. Accidit enim aliquando a maximis contuſionibus frangi caluariam alia in parte, quam ubi plaga ſit ex Hippocrate lib. de uulneribus capitis. Neque ſolum ſufficere uidetur magni Hippocratis auctoritas, uerum experientia nos docuit, dum mortuos a magno, & graui corpore læſos atque

uulne-

uulneratos diſſecamus. Videmus nanque ſciſſuram ſatis ab ictu longinquam in oſſe excitatam fuiſſe, tam in oppoſi ta parte capitis, quam in oppoſita parte partis perfectæ. Et quoniam ab eodem Hippocrate libro citato duplicem fra cturæ ſpeciem habemus, manifeſtam ſcilicet, & immanife ſtam. Manifeſta illa erit, quæ oculis patebit, immanifeſta quæ ſub cute occultabitur, & aliquando uitream tabulam oſſis ita dictam ſuprema illæſa permanente afficiet, rimulam capillarem in illa excitando, hæ ambæ fracturarū ſpecies facile dignoſci poſſunt per ſæua ſymptomata ægro ac cidentia, quæ uulneratis in capite a magno ictu, atq; graui corpore ſubſequi ſolent, nimirum bilis, uomitus, uertigo, ſtupor, obmuteſcentia, motus & ſenſus fere abolitio, & alia. Circa quæ unum placet adnotare, quod uertigo, & obmuteſcentia ſuperueniunt facilius ijs, qui in ſincipite uulnerati ſunt, quam his qui in alia capitis parte uulnerā accepere, propter ſpirituum animalium concuſſionem, qui inanterioribus uentriculis elaborantur. Vnum quoque circa has rimulas adnotandum eſt, quod in omni rima, quamuis admodum anguſta, ſi fieri poſſit, ſcalpris abraſorijs uti opportet, quouſque rimula deleatur, quandoque enim accidit, quod internam oſſis ſubſtantiam pertrāſeat, & quod ichoroſa materia per labia excreta per hāc quoquo pacto intra caluariam feratur, & ita mortem ęgro afferat. Quemadmodum ab Hippocrate in libro de locis in Homine ſcriptum habemus, quod per anguſtum intrans, & non exiens id eſt, quod facit furere hominem, unde tuto ad terebrationem deueniendum, & ſi rima aliquam ſuturā ſuperequitet ad utrunque ſuturæ latus duæ terebrationes moliendæ ſunt, quemadmodum ſi os tantum occupet ſimplex, in decliuioris ipſius oſſis parte unica tantum terebratio efficienda uenit, ut per admodum patens orificium, qui ſanguis per oſſis diuiſionem tranſmiſſus eſt, atque in-

tra caluariam ad putrefcendum occultatur, totus euacuetur. Quibus ita habitis, curatio, quæ in cafu fimili ratione, & experimento tuta habetur, non reijcitur, vt funt in principio olei rofati tepidi fupra membranas inftillatio, deinde tranfacto principio digeftiuum, vel linimentum aliquod arte paratum. ad hoc Galeni cephalici pulueres fupra os infperfi probantur, ad extraque vnguentum de betonica, vel de matrifylua laudatur; & ita vulnus curandũ veniet per fua tempora abftergendo, exficcando, & vltimo loco cicatrizando. Ad vulneratum modo cerebrum me conuertens dico, quod duplices poffunt effe læfiones cerebro impartitæ, ambæ admodum deteftabiles, atque omni fpe deftitutæ. Si nanque vulnus intimas admodum partes cerebri petat, & vfque ad ventriculi cauitates feratur feriens corpus, nulla profecto in hoc cafu cura indigemus propter partium nobilitatem, atque malignitatem venefi cam a globulo illis impartitam, patet nanq; omnibus medicinam profitentibus in ventriculis cerebri fpirituum animalium elaborationem fieri, vnde non defunt, qui ex hoc crediderint animam in cerebro refidere. Sed de medullaris tantum cerebri fubftantia ab hoc fulmine bellico paffa fit, & vulnus iftud læthale eft tum propter veneficam qualitatem cerebro impertitam, vt iam fuppofitum eft, tum propter contufionem a qua, quia cerebrum corrũpi, & in fphacelum vertè poteft, tertia die mortem fubfequi neceffe eft, Hippocrate dicẽte feptima particula aphorifm. xl. quibus cerebrum corruptum eft hi tribus diebus pereunt. Cura igitur horum vulnerum a principio erit aggredienda cum oleo rofaceo, vitello oui commixto, vel oleo extracto es ouorum vitellis in principio illa inftillando tepida in vulnus. Progrediente vero tempore quoniã cerebrum de facili corrumpitur, vfus olei de hippericone, magiftrali dicto, probatur, fi melli rofaceo admifceatur, &

ad extra ſuperius dictis medicamentis vtamur. Verum enimuero placet nunc vſum cuiuſdam olei de perforata magiſtralis multum Reuerendi Domini Simonis Gillini Canonici Ferrarienſis, & ad chimicam Sereniſſimi Ducis noſtri præpoſiti in medium afferre, vt ex hoc pateat ex vnico medicamento poſſe nos multas intentiones curatiuas, & ſcopos aſſequi. Dum iunior eſſem tempore Excellentiſſimorum virorum Multum Reuerendi Domini Ioannis Baptiſtæ Canani, Domini Renati Braſauolæ, & Ioannis Boſchi Patris mei, quædam ancillæ iuuenis in ædibus periluſtris Domini Alexandri Andreaſij decumbens caſu in ſiniſtra temporis regione in capite pila ex tormentario iſto fulgure emiſſa vulnerata fuit, ita vt ſpecilo in vulnus intro miſſo medullarem ſubſtantiam cerebri paſſam fuiſſe viſum ſit. Huic à principio vſque ad diem vndecimam, qua mortem cum vita commutauit oleo ſuperius dicto de perforata mederi vidi, quæ nullo alio ſymptomate erat correpta, præter ea à quibus vexari ſolent, qui telo iſto vulnerantur, quam ſtupore quodam. At ſi quis dicat medicamentum hoc ſuppoſitis a me principijs contradicere, cum primo ſupponā vulnera hæc veneno obſiſtentibus, nec non igneæ vi, & ſuppurantibus indigere. Ad hoc reſpondeo quod ſi tale compoſitum medicamētum diligenter perpendatur, ex illius vſu omnia hæc aſſequi poterimus, conſtat enim tale medicamentum tanquam ex baſi oleo de oliuis ueteri cui infunditur herba, & flores Hippericonis, folia centaureæ, cardus benedictus, & alia ſimplicia, quæ ueneno obſiſtere creduntur, gummata non deſunt aliquæ, quibus ſuppurandi uis, & abſtergendi ineſt. reſina ſtrobilina, & laticina immittitur, quorum facultas eſt attrahere. Vnde cum igneæ vi moderate calefacientibus occurramus, & veneno ſuperius dictis herbis ſatisfactum ſit, contuſioni ſuppurantibus, hoc vnico medicamento omnibus his in-

tentionibus

tentionibus ęque satisfactum censeo, & quoniam calidum in secundo gradu est hoc medicamentum affectam partē in suo naturali statu seruat, natiuumque calorem fouet, & alia facit, quæ vt recenseantur, præsentis non est negotij, omnibus nanque illo vtentibus manifeste patent. Hoc profecto de ipso non reticebo, quod in ossibus detectis atque a carne per vlcus denudatis multum proficere videtur, neque alicui mirum videbitur medicamentum actu humidum, atque oleosum ossibus non aduersari, cum Galenus isidi medicamento actu humido ossibus aliquando medeatur. Multa in hoc tractatu à me dicēda essent verum quia ad alia pertractanda proposi tus me or do vocat sermoni huic de capitis vulneribus imposito fine ad alias cauitates curandas, quando à simili telo transfossæ sunt, sermonem conuertam.

DE THORACIS VVLNERIBVS. Cap. XVI.

CVM hæc vulnera thoracis non genere vitij à superioribus differant,sed ratione tãtum curationis,quantum partes læsæ postulant,ob id thorax ipse duplicem, vt de capite dictum est,considerationem habebit. Primo enim diuidetur in partes cõtentas, & in partes,quæ continent. Insuper continentium partium aliæ carnosæ, aliæ osseæ sunt,& cartilaginosæ, & membranosæ simul. internæ partes nullam inter se diuisionem patiuntur,nisi merito substantiæ,quoniam aliæ solidæ sunt, vt cor, aliæ molles,& laxæ, vt pulmo. Cordis capsulam,& mediastinum omitto, quia à subcingente mẽbrana ortum ducunt. hæc pauca præfari placet,vt facilior horum vulnerum tum dignotio, tum curatio habeatur, per thoracem intelligendo ventrem medium, qui costis circumseptus est. At quoniam istud aggregatum in duas partes diuisi,in contentas nimirum, & continentes, propterea dicendum est; vulnerum horum alia penetrantia esse,alia vero non. Rursus inter penetrantia alia esse absque partium internarum læsione,alia cum ipsarum læsiosione. Quapropter tot vulnerum horum resultabunt species, quot partes in thorace existunt; quæ vulnerum species facile ex suis signis cognoscuntur. & primo, penetrans vulnus esse cognoscitur per candelæ,vel styli cuiusuiş in vulnus immissionem. Secundo aeris per vulnus exhalatio. Circa quæ duo signa decipi aliquando possumus, quia candela vel specilum musculorum thoracis cauitatẽ aliquando ingreditur, & ab illa cauitate aer contentus

ęgredi

ęgredi quandoque poteſt. Vel ſi thoracem ad intra petat, tum cauitatem ipſius tranſiliet, vt accidit nobili cuidam patritio, qui breui ſclopeto, piſtola vocitato, (cũ prope admodum feriens icto ſtaret) in anteriori parte thoracis vulneratus fuit. Huic ſtyli magna intromittebatur portio, & multus aer per vulnus ex ſufflabatur. Superuenit tandem febricula leuis admodum, mitioraque fuerunt ſymptomata, quæ ſimili telo læſis ſuperuenire ſolent. Nona autem die tranſacta cum ad excernendas fœces e lecto ſurrexiſſet, lectum poſtea repetens, ſupinuſque (quod non dictu magis quam viſu mirum) præſente Illuſtri, & Excellentiſſimo Doctore Bartholomeo Bertazzolio eius patre vitam illico cum morte commutauit, quamobrem aduentantes medici illum curaturi miſerando tali caſu veluti perterrefacti fuimus. viſa deinde fuit pila mediaſtinum occupaſſe, quę cum in illo contuſionem, inflammationem, venenoſumque halitum excitaſſet, non mirum ſi venenum cum ad cor ſenſim permeaſſet, & pila cum per corruptum mediaſtinum in cordis capſulam deſcendiſſet, repentinæ, vt ita dicam, in cauſa mortis fuere. Nulli igitur mirandum nos ab his aliquando decipi ſignis. candela nanque tali caſu cauitatem ingreſſa erat, & aer in ea cauitate incluſus exibat, immo ſi per ſyringam aliquis humor intra cauitatem hanc inijciebatur, ab hac excipiebatur, neque niſi per tuſſim ad extra mittebatur. His itaque ſe habentibus pars thoracis vbi vulnus inſidet eſt perſpicienda, atque diligenter indaganda. Alia adſunt ſigna, quæ thoracem ad intra vulneratum eſſe demonſtrant, quæ in quarta, vel ſeptima die ſuperueniunt, vt quædam grauitas in diaphragmatis regione, dolor partem illam thotacis multum afficiens, tuſſis, ſanguinis per tuſſim ex puitio, valida febris, vigiliæ quaſi continuę, appetitus deiectio, anguſta admodum reſpiratio, contentæ materiæ per vulnus ex ſuflatio,

liuor

liuor ad extra apparens. At ſigna quæ internas partes læſas eſſe oſtendunt, a Celſo præcipue traduntur libro quinto capit. xxvi. vbi inquit, ſi cor vulneretur ſanguis multus per vulnus effertur, color totius corporis pallidiſſimus eſt, ſudores frigidi ſunt, & maleolentes. Circa hoc ſignum autem videtur adnotatione dignum, quod vulnerato corde ſtatim perit animal, ita ut per vulnus non poſſimus ſanguinem fluentem videre, ſed ſi caua vena vulnerata ſit, vbi per dexteram cordis auriculam in cor ingreditur, hoc de facili accidere poteſt, quia non ita cito interimitur æger, & multus copioſuſque ſanguis per ipſam emanare poteſt, ſudoreſque tetri odoris ob natiui caloris extinctionē oriuntur, & per conſequens totius corporis colorem in liuidum mutari par eſt. Si pulmo vulneretur, & ab hoc fulmine bellico patiatur, ſpirandi difficultas ſuboritur, ſanguis nigricans, & ſpumans per os, & per vulnus cum ſpiritu multo effertur, in vulnus inclinari iuuat, vnde facile loquuntur, & ècontra ſi in aliam partem declinent, obmuteſcunt. Pari pacto, quibus gula vulneratur, ſingultus, & bilis vomitus aduenit, per vulnus cibum, & potum reijciūt, motus arteriarum languidus exiſtit, & vltimo loco ſudore diaphoretico corripiuntur. Si ſpina vulneretur oritur neruorum diſtentio, illorumque retractio, ſenſus, & motus partium inferiorum intercipitur, interdum quoque inuoluntarij vrinam, & fęces emittunt, vnde ſi non cito ſaltem interdiu pro maiori parte pereunt. Non enim poſſunt partes hę tot tantaque incommoda, & mala perpeti, cum inter principes connumerentur. Ad curationem itaque deueniens, vt rem breuibus perſtringam, & ſuppoſita à me principia non repetam, operæ pretium fore duco curam hanc in duo diuidere. Quorum vnum eſt inflammationem tam internam, quàm externam arcere, & purulentiā ab ipſa inflammatione progenitam expurgare. quo ſcopo

contu-

contusioni, & veneno occurretur. Si nanque expurgabitur quod putridum est, & ad facile putrescendum parabitur medicamentis actu humidis, quanuis potentia abstergentibus, & attrahentium vsu ad extra venenum euocabimus, cum adstringentium vsus, vt boli orientalis non ita tutus habeatur. At quoniam ista purulentia descendit facileque in thoracis cauitate colligitur, vt euacuetur, tribus est procurandum medijs. Primo per vulneris orificium. Secundo per os. Tertio per vrinam. Per os Galenus quinto methodi cap. viij. discutientibus pugnandum esse monet: quare poscam tepidam laudat statim à principio, quam potui bis, ter ue exhibet. Et certe si in casu nostro vel bolus armenus, vel terra lemnia, vel melitensis creta exhibeatur illam conuenire credo: quoniam cruores & escharam à pila excitatam incidet, vi igneæ ad intra immisse occurret, & veneno obsistet dessumpta à terra vel bolo qualitate veneno obsistendi, attamen si infrascripto lambitiuo vtetur æger profuturum arbitror.

Rec. Sy. de farfara
Iuiubini
de liquiritia
Capillorum veneris } añ. drac. ij.
Oximell. simplicis drac. j.
Boli armen. orient. drac. iiij.
Misce & formetur electuarium.

Aquam insuper communem pectoralem cum dictis syrupis potatam in mane tepidam ad sex vncias vtilem fore credo. Postea cassiæ bolus, vel manna ad ægrotantis robur pro alui solutione propinabitur. interim consentiunt omnes rationes, vt apertum seruetur vulnus, ut per ipsum contenta purulentia expurgari possit, & ita secundo

do medio erit satisfactum. Supposito itaque osculum vulneris apertum esse retinendum, tuto turunda à nobis superius adnotato digestiuo illinienda venit ex lineo panno confecta, quousque eschara ad vulneris labia existens decidat, & vsquequo vulnus istud in vlcus degenerauerit, hoc nanque tempore transacto vnguento de betonica isidi commixto vtendum erit, ut ab altero materia attrahatur, & ab altero osculum seruetur apertum, ad extra vero supra petiam extendendum principio transacto tale praescribatur ceratum.

Rec. ol. communis Sepi arietini	} añ. drac.ij.
Picis naualis Picis colophoniæ	} añ.drac.j.ſ.
Matrices Thuris Galbani Amoniaci Serapini	} añ. drac.j.
Misce	

Ceræ quantum sufficit ad conficiendum ceratum.

Hoc tantum vtendum cerato quousque vlcus mũdum, atque expurgatum fit, & alia peragere nos cogat necessitas, quoniam si talia vulnera in longum protrahantur, facile in fistulam degenerant. cuius cura cum antea per potiones sit sutis habita, de illa sermonem alium non habebo, ablutionem tantum per paruum clysterem faciendam proponam ex vino confectam, quo rosæ, balaustia, sumacchia, salsa, & ligni pauca quantitas incocta sint. Vltimum restat examinandum medium, quomodo scilicet per uiam vrinæ materia talis educi possit. Materia hæc purulenta

dum

dum intra cauitatem thoracis continetur, per venam supra dorsi spinam delatam per emulgentes ad renes ferri potest. Neque obstat dicere. quo pacto materia hæc tale ingredietur vas, cum ita dura membrana sit conflatũ, vt ab illo sanguis haud egredi possit? Respondeo hoc mirum non esse si pleuritide laborantes perpendamus, materiam admodum crassam, ac viscidam, & grumosam (vt per excretum ex ore apparet) per membranam costas subcingentem duplicem permanere; & pulmones etiam ita crassa & compacta ingredi. Verum enimuero si transacto huius morbi principio diuretica in iure decocta ægro propinemus, vtique optime consultum fore existimo, cum natura viam hanc facillime reperiat, qua actiones omnes in corpore nostro molitur, atque sua vi propagat. Circa hoc autem adnotandum est, quod ægro febrienti lęuia diuretica propinanda sunt; non febrienti vero validiora. Et hæc pauca circa thoracis vulnera curanda satis erunt. quia ad abdominis plagas me breuitatis studium trahit.

DE ABDOMINIS VVLNERIBVS. Cap. XVII.

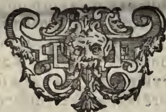

P Ostqvam Thoracis vulnerum curationem persequuti sumus, iure merito Abdominis vulnera curanda subsequũtur. & illa præcipuè, quæ à pila vulnerante fiunt. Abdomen itaque illud esse circũscribendum est, quod à mucronata cartilagine ad pubem desinit. Et primo notandum differentias horum vulnerum a partibus vulneratis desumi, vnde oritur quod vniuersalis differentia illa est, quæ diuiditur in penetrans & non penetrans quemadmodum thorace vulnerato accidere dicebamus. Penetrans illud esse autumamus quod peritoneo vulnerato internas partes lędit & è contra non penetrans illud esse quod neque peritoneum neque internas partes afficit, sed musculos tantum vsque ad peritoneum inclusiue lædit. Rursus esse potest quod penetrans sit cũ læsione partiũ internarum & absq; illarũ lęsione, Dixi cum læsione partium internarũ quia si uis corporis huius lędentis consideretur atq; optimè perpẽdatur vix fieri non potest quod tale telum impetu immissũ internas nõ petat peritonei partes, & nõ lędat quoquo pacto partes sibi adiacentes, quæ sunt hepar, lien, ventriculus, renes, nec non intestinorum tam gracilium, quàm crassorum multitudo. Rursus adhuc duplex vulnus istud existit, vel enim est cum exitu alicuius partis, vt intestini, omenti. vel sine partium exitu. & vt facilius hæc vulnera curentur penetrans à non penetrante ex styli, aut candelæ immissione cognoscetur. quo casu candelam huic vsui magis commodam fore existimo quia cum facile flectatur, neque dura, & renitens sit vt stylus inter-

nas partes minime lædere poteſt, & ab ingreſſu multo cã-delæ facilis erit huius vulneris dignotio, cuius magis certum eſt ſignum digitus in vulnus immiſſus, aut exitus corporum ad intra exiſtentium vel exeuntium permutatio. Cum quod exire non ſolebat exit, & per vulnus excernitur. vel ſi magnum admodum ſit vulnus, aut latens id penetrare dijudicabitur. hæc omnia ſunt ſigna, quæ à Celſo libro quinto cap. xxvi. referuntur. Quemadmodum & vulnerati iecinoris ſigna retulit, vulnus ſub dextra præcordiorum parte inflictum, ſanguinis fluxus, contracta præcordia ad ſpinam in ventrem cubandi dulcedo, punctiones & dolores vſque ad iugulum quibus omnibus nõnunquam biliofus vomitus accedit. At ſi lien vulneretur, ſigna ſunt hæc, ſanguis niger a ſiniſtra parte abdominis exit, præcordia & ventriculus ab eadem parte indurata ſunt, ſiti ingenti vexantur, & quia proximum eſt lien hepati ob id dolor ad iugulum aſcendit. At ſi ventriculus vulneretur, & vna cum illo inteſtina eadem à Celſo ſigna traduntur. nec non quod ieiuno inteſtino vulnerato cibus & potus per vulnus exeunt. At quamuis dicat Celſus quod cibus & potus per ieiunum inteſtinum exeunt intelligendum eſt quod de chylo loquatur, cum chylus ſapiat fere naturam cibi in inteſtino illo contenti, & nonnunquam per os bilis exit quia cum à cyſtifellis deferatur bilis ad ieiunum inteſtinum facilis eſt tranſitus à ieiuno ad ventriculum, vt bilis per os excernatur. Si craſſa inteſtina lædantur fæces exeunt, vel eorum odor perſentitur. Renibus vulneratis dolores vſque ad teſtes deſcendunt, vrina difficulter exit aut cruenta. Veſica læſa, dolor inguina corripit, locus ſuper pubem intenditur, vrina per vulnus exit, ſtomachus afficitur, bilem vomũt, aut ſingultiunt, frigidorque ſudor totum ægrorum corpus inuadit, & tandem mors ſubſequitur ipſa. Multa a-

lia signa traduntur, quæ enumerare desino cum hæc pauca relata satis esse videantur. Notandum tamen, quod si talia signa non superueniant, vulneratæ tamen sint partes istæ, repentina suboritur mors. Quod mirum videtur referam, me curasse hominem à simili telo vulneratum præter alios, cui intestina in scrotum iam diu per intestinalem herniam descenderant, & vulnerato scroto ab ictu sclopetario, immo ipso amoto, resectis omnibus intestinis in illo contentis sanatus est, fistulari vlcere in pectine suborto, per cuius orificium fœculenta excrementa, quæ per aluum alias excerni solebant, excernebantur. ita vt si per aluum nihil vnquam exisset, nihil enim per aluum excernebat; uixitque multis annis hoc pacto, immo permultas peragrauit regiones. Alios etiam curaui, quibus cum fuerint intestina dissecta hæc vulneris labijs iũcta, & glutinata per fistulosum vlcus super natum excrementa continuò exibant. neruosa nanque pars intestini carnosæ abdominis substantiæ musculorum iuncta hoc pacto fistulam vel vlcus adapertum induxit. Ad curationem itaque me conuertens breuiter dico talia vulnera in principio proposito medicamento curanda esse, vel aliquo magistrali medicamento allato, quod si partes internæ læsæ sint scypho tale oleum in vlcus immittendum est, quemadmodum etiam alicuius ablutionis vsum non reprobo. Vti etiam tuto possumus medicamento digestiuo composito. a me inscripto; cuius vis vel mitior, vel validior quoquo pacto reddi possit sunt nanque talia vulnera composita supra petiam quoque superius numeratis medicamentis tuto vtemur, parte circumlinita deffensiuo medicamento. & ita huic prauo affectui nos occurrere posse credo. Clysmatum quoque vsum probo; & illorum præsertim quæ ex vsu in intestinorum affectibus parata sunt. Cataplasmatum quoque vsum non rejicio

ijcio si parti affectę apponantur quamuis naturales partes laxare videantur. occurrent nanque inflammationi musculorum abdominis, dolorem remittent, & in summa veneficæ atque igneæ vi. Adnotandum porrò quod ratione humiditatis intestinorum, & frigiditatis non ita inflammatio phlogosis, adstititia dicta, pollet, neque venefica qualitas ita facile in his partibus imprimi potest. Quare non adeo mirum si sanatos viderim hos ægros facilius quam qui passi sunt aliarum partium vulnerationem, & hęc de horum vulnerum cura sint satis.

DE

DE FRACTVRIS OSSIVM ARTVVM cum vlcere. Cap. XVIII.

TANTA est telorum omnium, quæ impetu feruntur vis, vt ab illorum impetuoso motu percussa parte ossea corpora non solum frangantur verum in multas minimasque partes, & frustula disiungi à se inuicem cogantur, quare si in casu nostro præter motum quo pilæ velociter feruntur, & aer simul illis commisceatur non solum ossa disrumpi possunt illa communi disruptione farinata nimirum dicta, quando scilicet ad modum farinæ ossa disrumpuntur, sed præter hanc & illis alia fracturæ species schylecedon appellata suboritur, aliquando à prima fractura propter aerem inclusum longe distans tam in corpore læso, quam in corpore lædenti. hoc dicere volui sententiam magni Hippocr. sequens qui quidem in capitis vulneribus à graui corpore atque contundente excitatis, alia in parte caluariam frangi posse vult, quam vbi plaga sit, quod non tantum à graui corpore fieri posse creditur quantum ab incluso aere, & spiritu in caluariæ vacuo ambitu contento. quo dogmate supposito facile dicere est in casu ob pilæ tormentariæ ictum duplicem fracturæ speciem oriri posse. Alteram quæ sensu patet, alteram quæ sensui occultatur. Rursus quæ sensui patet cum vlcere semper est, altera, quia sub carne latitat absque vlcere esse videtur. Notandum tamen quod non omnibus semper à simili telo vulneratis id accidit, vt scilicet hæ duæ fracturæ species simul iunctæ sint, sed aliquando ijs occurrit qui à pila sunt læsi, & ijs qui multum à feriente corpore distant.

ossibusque multum cauis, & magnis accidit, nec non facilius siccioribus ossibus. Accidit etiam quandoq; glandem hanc vel totam ossis substantiam transfodere, vel ossi infixam esse, vel in articulo latere. quapropter quoquo pacto se habeat res os talem noxam passum propter prognosticum considerandum duco, & vt facilior reddatur cura: aliæ nanque sunt curatu faciliores fracturæ quæ per transuersum, & farinatim modo dicto incedunt, atque ab articulis satis distant. ècontra vero illæ dicuntur fracturæ difficiliores curatu quæ prope articulos sunt, illis ve in sunt atque obliqua incedunt uia quæ schylecedon species appellatur. principijs nanque articulorum propagines magnæ neruorum deferuntur, & musculorum capita ab his, ut plurimum emanant, a quorum corporum læsione magni cruciatus expectantur, sæuique dolores, & febres quæ naturam malignarum febrium præseferunt. interim fracturarum huiusmodi cum certa signa tradi nō possint experti Medici iudicio supponuntur, qui dum manibus affectam partem pertractat sensu conijcere debet. Quandoque etiam accidit fracturis prope articulum existentibus, vt articulus ipse sua sede dimoueatur, vel subluxetur. Articulus igitur ita affectus prius venit reponendus quam os fractum reducatur, quemadmodum de pila ossi infixa atque hærente illi est decernendum. terebra nanque, vel tenaculis ad id aptis est euellenda, deinde ossi incumbendum; quod vt reducatur optime, rectissimis profecto indiget extensionibus ex Hippocrate in lib. de fracturis moderate tamen est extendendum propter partes musculosas à feriente corpore laceratas, hæcque omnia primis diebus molienda sunt antequam superueniat inflammatio quæ id exequi impediat, fieri nanq; potest inflammationem perbelle oriri posse quia, vt iam dictum est natura dolenti, & affectæ parti succorum copia

occurrit

occurrit, vt illi opem ferat. Notandum porro quod in omni perfracto osse in suam sedem reducto ferulis transacta quarta vtendum est. verum in casu isto in quo insignis admodum carnis attritio facta est ferulæ à principio adaptandæ sunt, quæ neque nimis moles esse debent ne os rectum continere non possint, neque nimis duræ ne sua duritie circuniacentes ossi partes afficiant atque lædant. Verum enimuero si brachium, vel crus læsa sint brachiũ præter appositas ferulas pectori suspendendum est in triãguli formam. & si crus perfractum habeatur præ manibus non arcula quoniam ab Hippocr. non laudatur verum reijcitur, sed puluinaribus ex crasso papyro confectis vtendum, quæ cum nobis in vsu sint valde proficere videntur. Aliquando etiam vice ferularum paruus canalis conficitur ex crassissima charta tela cerata constructus ad læsæ partis formam, cui subijcitur modo stuppa linea, modo canabina, modo cotonis munitus vel panni linei cum cotone fulcra laudo. Vice etiam fasciæ petia linea ad affectæ partis latitudinem assumatur, vel adeo lata, vt fracturam per quattuor digitorum spatium superet, atq; per sui latitudinem excedat multis capitibus fulcitam à quibus membrum modice deuinctum atque arctum teneatur, cui postea ligaturæ articula statim supponatur & si fieri possit non ita sæpe amoueatur. Hac etiam ligatura vti tuto possumus in brachij fractura, supposito semper membrum non esse transfossum, & in superiori parte vulnus existere. vbi uero secus se habeat alia incedendum uia, vt puta ferulis præterquam supra vlcus appositis, & si alterum os ex duobus remaneat integrum minori ferularum numero vtendum quando os ipsum integrum ferulæ vicem gerat. Notandum etiam quod ossis frustula ui minime euelli debent à principio sed inchoata tantum suppuratione quia à materierum excretarum copia

separatur

ſeparatur membrana perioſtium dicta, & à materia ipſa ad vlceris oſculum ducentur vnde facilior extractio, & tutior. Notandum hoc aliud circa faſciandi modum, quod ſinu uerſus articulum vergente leuis faſcia ab articulo ad vlcus ducenda eſt, vt hoc pacto articulum ab occurſu purulentæ materiæ tueamur. Medicamentum vero quod prima facie parandum venit eſt ablumen oui, quemadmodum iam ſancitum eſt, cui puluis boli orientalis, ſanguinis draconis, necnon maſticis, & corallorum rubeorum ſimul commiſceatur ad linimenti formam quod ſupra latam placentulam totum membrum ambientem extendatur, & circiter vlceratam partem diù ſeruetur, vſquequo ſcilicet quarta ſit tranſacta atque iterum iteretur oſſis fracturam reſpiciendo, vel ſi nolimus tale apponere medicamentum ſimile illi componatur, vel album vnguentum quod ab Hippocrate recipitur aliquando. amoſa ſtupa ab vlcere noſtro ſupraſcripto, medicamento vtẽdum cenſeo, neque aliquem deterreri oportet dicentem talium medicamẽtorum vſum propter oſſis ſubſtantiam, & detectam, & læſam non multum conuenire. Quia reſpondeo neceſſe eſſe magis in vlcus incumbere quam in os, præterea dico quod medicamento ſupra ſtupam impoſito in os incumbimus hoc vero vlcus cõtuſum, & ignitum curamus ita quoque ſæpe ſæpius medicamina adhibenda erunt necnon bis in die expurgandum eſt quamuis Hippocraticæ doctrinæ hoc caſu talis medendi modus aduerſari videatnr. qui per quietem oſſa iungi vult ſeptima, vel nona die tranſacta quod quidem tempus in tali morbo pro principio habetur, permutandæ ſunt ęquidem omnes curandi intentiones, & primo de ligatione loquens dico faſciam alijs medicaminibus præfęrri debere quoniam ſaniei expellendæ atque vlceri abſtergendo commodior eſſe videtur. Erit igitur ex Hippocrate lib.

de fracturis tantæ longitudinis, vt membrum læsum ab vtroque capite deuincire valeat, & cum circunducta à duobus capitibus esse debeat vlceri vel vbi fractura adsit inchoabit in fascia orificio ad vlceris magnitudinem facto, vel illa supra vlcus cruciatim apposita ita vt vlcus pateat & siqua ossis portiuncula extra vlcus appareat non disrupta, sed corpori suo continuo annexa ferrula amoueatur ita enim sumus ab Hippoc. docti lib. citato, & intentio medicamenti permutanda quoniam vlcus id postulat, & affecta sedes aliter indicare videtur propterea, quod os detectum atque fractum maiori exsiccatione opus habet, vt extrema ossa disrupta simul iungi possint vnde omnia impedimenta amouenda sunt quare cæfalica cum medicamentis inscriptis tuto commiscentur necnō alicuius medicamenti magistralis Balsami fusius appellati probo; Inscriptio cuius cum non possit non prodesse, & quia hanc à nullo adhuc inscriptam reperi, cum mihi nuperrime tantum data sit describam. Est vero huiusmodi.

Rec. ol. de oliuis lib. 4.
Ol. de Altheæ lib. 1.
Aquæ vitæ onc. iiij.
Seminū perforatæ dictę Hyppericonis } ãn. mis. iiij.
Florum illius
Terebentinæ lib. 1.
Mumiæ electæ } ãn.
Masticis
Myrrhæ electæ
Ligni aloes
Gummæ citri
Styracis calamitæ } ãn. drac. vj.
Gummi elemi

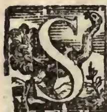
Croci

Croci
Belzoini
Picis colophoniæ
Styracis liquidi
Nucis moſchatæ
Cinamomi } añ. drac.ij.
Gariophilorum
Spicæ nardi

Miſce omnia ſimul puluerizatis puluerizandis & ſimul mixtis humidis ad ignem vſquequo leuiter ebullierint quo tempore ſpecierum in humidis facienda eſt infuſio, & permittenda vſque ad teporem, vltimo loco ponentur gummata,& ipſa in puluerem redacta. Hoc facto totum medicamentum ad balneum mariæ dictum ebulliendum ponatur, ſæpe illud miſcendo, & ita permittatur manere per ſex horarum ſpatium,vel alio modo per vaſculum vitreum per elambicum extrahatur. & validius erit medicamentum ſi vt dicunt Alchimiſtæ anima à corpore ſeparabitur, ſubtilior nimirum ſubſtantia à craſſiori quæ ſubtilior pars cum anima vocetur ob id nobilior altera & vſui præſtantior erit, talique medicamento in ſimili caſu, & præſcripto tempore vtendum venit. Hæcque pauca circa curandas fracturas cum vlcere ſufficiant, ad alia enim conuertenda eſt oratio mea.

DE SANGVINIS PROFLVVIO. Cap. XIX.

SANGVINEM à talibus vulneribus emanare posse, contra à nobis supposita, omnibus vtique mirum esse debet verum si modus pateat quo sanguis in tali casu fluit, cessabit admiratio. suppofuimus nanque igneam vim atque contusionem simul mixtas illas esse quæ sanguinem compescere possint. at si modus, quo tali casu sanguis fluit, perpendatur, videbitur non absque summa ratione factum esse, vt ordine fere præpostero de hoc agamus. sanguis nanque à vulnere à bombardico telo inflicto fluit quamuis ignea vis contusioni commixta sit attamen à vasis, à frustulis ossium disruptis, ac laceratis, vel à corpore aliquo præter pilam in vulnus immissis, profluit. quod certe non à principio morbi oritur, sed temporis progressu & quando eschara decidit, caroque regeneranda venit. Animaduertendum tamen est circa hoc quod non omnibus vulneratis id accidit, sed ijs tantum quibus vulnera admodum profunda sunt, & ijs qui vulnera magna prope magna vasa inflicta habent. Medicamenta ijs vulneribus apta sũt vulneri apponenda. vt primo spongia frigida aqua madefacta, & supra vulnus apposita, vel vice aquæ posca imbuta modo supradicto adhibita. vel vlceri petia lata posca madefacta applicatur per quattuor digitorum spatium à vulnere longinqua. Medicamenta quoque adstringentia, & refrigerantia omni sanguinis fluori conferunt. Sed antequam omnia, vel quæ magis in vsu sunt medicamenta proponam signa quibus cognoscimus sanguinem vel

à vena,uel ab arteria fluere sunt describenda quia diuerso ordine medicamenta expetunt. Signa igitur quæ ostendunt sanguinem ab arteria fluere sunt ab Auicenna relata quarta,iiij. tractatu secundo cap.xvi. primum quorum est quod sanguis exit cum saltu & iaculatione e uena uero sanguis exit non saliendo. Arteriæ item sanguis magis alio purpureus est, & subtilior, uenæ uero crassior atque nigrior est. dignoscitur etiam ex imbecillitate uirium suborta nam qui ab arterijs fluit magis uires prosternit quia spirituosus, a quo uirium ptolapsu maior, & minor prædicendi modus desumitur, quia in tali casu, si sanguis ita profluat,ut conuulsio,aut desipientia suboriatur,malum,ex Hippoc.vij. Aphor.aphor.vi. Auicenna uero lib. citato dicit singultum sanguinis profusioni superuenire signum læthale esse. quemadmodum si syncope superueniat mors ægro propinqua est. Notandum tamen ex Galeno v.methodi cap.viij.quod profluuium sanguinis deliquium animi sedat. quod ab Hippoc.desumpsisse uidetur vij. commento in vi.de morbis uulgaribus tamen si animi deliquium, syncope alio modo uocitatum, læue sit, confert sanguinis fluxui. Si uero perduret læthale signum est. Notandum etiam quod propter duritiem suæ tunicæ arteria difficulter glutinatur, uena autē facilius quia eius tunica mollior est,& minus sicca, & ita dicendum de millioribus corporibus,& de siccioribus,& de partibus quæ internarum temperiem sequuntur. Sistitur itaque sanguis si labia uulnerata in unum coeant, uel ligatura, uel consuitione qui modi cum in casn isto seruari non possint quia uulnus contusum est ob id omittentur, & ad medicamenta alia est descendendum. quæ igitur sua uiscid itate glutinis uicem gerunt tum ad intra tum ad extra apposita conferunt, quemadmodum etiam quæ medicamenta crustam efficiunt laudantur,& ultimo

loco ignis qui aliorum excedit uim atque potentiam si, quo modo administrandus est, administretur. cibaria refrigerantia & sanguinem incrassantia commendantur, demum omnes reuulsiones, & auersiones vt sunt ligaturæ & frictiones ex vsu & ratione optimæ sunt. Modo ne quid in hoc tractatu desideretur, & vt tanto symptomati, si fieri possit, occurratur, medicamenta quæ in duplici sũt differentia describam: alia nanque simplicia sunt, alia cõposita. Inter simplicia album oui parum concussum ab Auicenna summis extollitur laudibus, & alijs præfertur. gypsum ablutum, viscus, commune glutinum, volatilis farina, amillum, thus pingue. dragacantum, mastix, bolus orientalis, sanguis draconis, terra sigillata, sarcocolla, & vltimo loco aloes; hæc omnia simplicia sunt per se optima, vt sanguinem sistant, atque compescant. Verum quia alijs, vt puta stercore asinino, mumia, succo centinodiæ, atque plantaginis, vna cum oui candido concusso, commisceri possunt, & ita compositum medicamentum formabunt, hoc est quod medicamentum compositum nobis placet appellare, quod affectæ particulæ adhærere permittitur quousque pus, vel sordes, vel similis aliqua materia per vlcus excerni videantur; quod carnem nouam regenerari in vlcere ostendet, a qua osculum vasis grummi etiam faciunt occludetur, & sanguinis fluor, hoc pacto, frenatus erit. Hæcque de sanguine per talia vulnera fluẽte curando sint satis cum raro ab eiusmodi vulneribus sanguis emanare videatur.

DE

DE INFLAMMATIONE. Cap. XX.

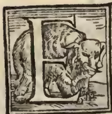

VONIAM vt plurimum fracturis cum vlcere inflammatio suboritur, & etiam vulneribus quibus immodicum sanguinis profluuium adest non obstante quod dicat Hippoc. sanguinem à vulneribus emanare bonum, quia inflammationem tollit non videtur tamen quod loquatur de immoderato sanguinis fluxu à quo cum fiat suppressio irruentis sanguinis per vulnus remanet in uia is, qui inflammationem in tali affectu procreat. De qua inflammatione cum mihi sit dicendum vt illius curationem tradam caussam perquiram, cum itaque inflammatio phlogosis dicta à sanguinis fluxione pendeat, quæ vel a sanguinis copia pendet, vel a caliditate insita illi, suppositis cohibenda atque intercipienda est talis fluxio, vel repellenda per eadémet uasa adstringentibus atque refrigerantibus, uel alio sanguinis rursus reuellendus, at quia de instrumentis id efficientibus satis iam pertractatum est ad localia deueniendum. Duo itaque erunt tantum quemadmodum alia medicamentorum genera, aliud simplex, & aliud compositum, prout magis morbus dolendo instabit. Simplicia erunt succus plantaginis, succus malorum punicorũ acidorum, vinum austernum, succo solatri, oleum rosatũ omphacium, & alia eiusdem generis. Composita vero erunt emplastra ex maluis, violis, rosis, cum oleo rosaceo, vitello oui, & vitellum oui cum oleo rosaceo per se etiam valet panis quoque in uaccino lacte coctus parti inflammationem patienti apponitur sæpe permutando. deniq; unguentum album Pauli cum oui albo, vel alicuius succi

herbæ

herbæ refrigerantis ſucco ablutum ualere dicitur. & quia paucam hanc medicamentorum ſyluam inflammationi ſatisfacere poſſe credo hoc unum tantum dicam, quod ſuppuratio ſuperueniens vlceribus vbi inflammatio adſit maxime confert. Hocque de inflammatione relicto ſermone ad eryſipelatis curam me transfero.

DE ERYSIPELATE. Cap. XXI.

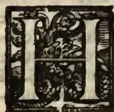

Rysipelas ubi ulcus ipſum tenet atque circum iacentes partes occupat, primo uidendum eſt an ſimplex, an ſanguini commixtum ſit. Accidit enim aliquando, ut ſimul tales humores commiſceantur. & quamuis ſcopus iſte curandi parum ab altero propoſito ſcopo differat, & præcipue in localium medicamentorum appoſitione, nihilo tamen minus propter ſuborturos alios prauos affectus ob non rectam curationem eryſipellati adhibitam, talis cognitio neceſſaria eſt. Vnum tamen adnotabo, quod Galenus ſecundo ad Glauconem de tumoribus pertractans de eryſipelate ab vlcere excitato, prius illud ſcarificari imperat, ut tenuis humor per ulcus euacuetur, demum cataplaſma adhibet a quo craſſa materia & loco affecto infecta euacuatur. Videtur nanque Galenus uelle & ſupponere humorem tenuem per vlcus euacuari poſſe. craſſum vero minime, ſed per cataplaſma diſſoluendum eſſe. Alterum eſt quoque notandum maxime ad curationem faciens, & hoc eſt quod Galenus medicamenta localia eryſipelas curantia refrigerare, & humectare debere tenet;

in

in cura vero Herpetis eadem medicamenta similia curationi erysipelatis esse tradit, cum vero ad affectæ particulæ ab herpete locum descendit, quasi si permutasset intentionem, refrigerantia vna cum adstringenti qualitate commixta enumerat, cum superius in curando erysipelate refrigerantibus & humectantibus vtatur. Vnde lactucam enumerat, poligonum, lentes palustres, semperuiuum, portulacam & similia quæ refrigerare, & humectare possunt, quod & Paulus voluisse visus est lib. iiij. vbi ait, erysipelata refrigerantibus, & humectantibus indigere. Itidem Rasis dixit lib. diuisionum cap. de apostematibus calidis. Auicenna vero fen. iij. lib. iiij. cap. v. erysipelatis curationem pertractans refrigerandum cum ijs quæ vehementer adstringunt esse ait, quæ sententia e directo Galeno contradicere videtur. Nisi hoc modo tueatur se Auicenna quod Galenus & ipse erysipelata curari vult prout eandemmet naturam sapiunt, & ab eadem materia fere excitata sint ambo. Nihilominus tamen in curando herpete, Galenus vtitur humectantibus & adstringentibus, & vt causæ calidæ nimirum à bile excitatæ occurrat, humectando, exsiccando. autem, vlceri opitule tur, atque opem ferat. Auicenna uero in erysipelate curando, refrigerando materiæ calidæ aduersatur, adstringendo autem magis fluxionem coercet, atque impedit. In hoc vero conueniunt omnes quod in erysipelatæ aluus sit purganda, in inflammatione vero potius mittendus sit sanguis. Erysipelas pro sui effugatione frigidis, & humidis medicamentis indigere, pro sui causa vero tollenda, quæ fluxio est, frigida & adstringentia exposcere. Hæc vero circa erysipelatis curationem breuiter, & ex abrupto tradidimus, cum tumores nunc curare non proposuerimus, sed de his tanquam per accidens loquuti simus.

DE HERPETVM CVRA. Cap. XXII.

ERPETEM à materia flaua bile dicta, procreari ex Galeno ij. ad Glauconem facile constat. cuius differentiæ tres existunt. Prima est quando bilis à sanguine secreta, & crassior reddita partem aliquam vsque ad subiectam carnem exulcerat, atque depascitur. & hoc herpetis genus exedens, atque estrominos nuncupatur. Secunda differentia est, quando bilis tenuior cum sit cutis superficiem solam adurit atque depascitur. & herpetis genus istud simplex dicitur. Si vero bilis hæc minus acris sit alijs & calida, quasdam postulas paruulas excitat in summa cute, milio similes, & miliaris herpes nominatur. Nulli itaque mirum videri debet si Galenus loco citato herpeti eandem curationem cõuenire vult, quam erysipelati satisfacere dicebat, bilem nimirum expurgantem atque educentem. Differt tamen illorum curatio per apposita localia, tum ratione causæ, tum ratione exulcerationis, vt iam dictum est. fuit nanque Hippoc. sententia, quod herpetes maiorem siccitatem alijs inflammationibus expetant, vnde in initijs folijs rubi, & folijs rubi canini vtendum monet. Capreoli quoque vitium, necnon arnoglossi germina, idest plantaginis, quibus lens cocta quandoque cum melle admiscetur, aliquando mel & farina hordeacea necnon etiam suprascripta emplastra valent detracto ab eis semperuiuo, quia multum humectat. Exulceratæ vero partes medicamentis à Galeno in lib. de compositione medicamentorum per genera enumeratis inungendæ sunt,

quæ

quæ dum vſus efflagitat ſunt diluendæ,aut tenui uino albo modice adſtringenti. Notandum tamen eſt quod euacuatio in tali caſu eſt neceſſaria, vt nihil magis. quemadmodum Galenus refert in xiiij. methodi cap. x. quo in loco cuiuſdam Matronæ Romanæ hiſtoriam narrat, quæ cum purgari nollet herpete in talo laborans,medicamento quod algam recipit vſa dum vlcus ſanatum eſſet, proxima tamen illi vlceri cutis vlcerabatur,quæ & ab appoſito medicamento ſanabatur,& ſupra iterum vlcere excitato reuertebatur, & ita aſſidue perexit donec exulceratio ad genu peruenit. quæ mulier poſtmodum purgata medicamento bilem educente conualuit. Nos vero ſeri vaccini lactis vſum laudamus cui diagridium commiſceatur vtputa ſi aſſumatur infraſcripta potio.

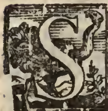
Rec. Aquæ caſei, ſeri dictæ, clarificatæ onc.v.
Diagridij pul. gra. viij.
Miſce pro potu.

Hoc nanque medicamento vtimur ſemper uos,permittendo medico ægrum curanti, vt medicamentum immutet illud adaugendo,& diminuendo, prout ipſi videbitur. Supra partem vero affectam tali vtor medicamento mitiori preſcripto tam ſupra petiam illinito quam ſupra filamenta. eſt autem hoc.

Rec. ol. roſ. omphacij } an. onc.j.
Amigd. dulce }
Vnguenti roſati drac.j.ſ
Pulu.Præcipitati el. drac. j.
Ceræ nouæ parum.

Miſce omnia ad ignem, baculo ſemper agitando,quouſque tepeſcant, deinde cum aqua ſolatri diligenter lauentur ter, aut quater omnia hæc. & de herpete curando dicta ſufficiant.

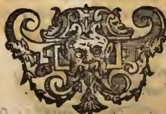
DE CVRANDIS OSSIBVS VITIATIS. Cap. XXIII.

IGNA, & notæ, quibus oſſa corrupta eſſe cognoſcuntur, ex Celſo præſertim lib. v. cap. ij. deſumuntur, qui artem medicam exacte admodum, & diligenter tradidit. Et primo os quod vitiatum eſt antequam ex toto vitiatum ſit, fit pingue, ſecundo nigrum, tertio carioſum euadit, hocque vt plurimum grauibus ſponte ſua ſubortis vlceribus, aut fiſtulis, quæ longa vetuſtate producta ſint accidit, vel etiam cancro, aut gangrenę occupatis partibus euenit. Verum quia in ſclopetorum vulneribus, vbi os fractum eſt, ſæpe ſæpius contingit, quod fiſtulæ cum in thoracis partibus, tum in alijs etiam artuum fracturis ſuboriantur, atque quod oſſa ſuppoſita illis non ſolum propter vlcerum diuturnitatem, verum propter talium vulnerum malignitatem, atque totius corporis ægrotantis prauam diſpoſitionem, corrumpantur, propterea illorum curationem breuiter perſequemur. Oportet igitur ſubſecata carne, os ipſum totum, quod laborat, detrudatur, donec ſanum pateat, & quod os pingue eſt ignitis ferramentis aduratur, ita vt ſatis ſiccum redditum ſit, cum ſiccum ſano oſſi propinquius ſit, humidum vero nō ſano. Et ſi pars hoc fieri non patiatur, vel nigrum tantum os appareat, abraſorijs ſcalpris ad ulceris latitudinem aptis ita illud abradere oportet, ut ex abraſione ſanguis, vel cruor aliquis emanare videatur. poſtea nitro in puluerem redacto pars reſpergenda eſt. Et quod de oſſe dictum eſt, itidem dę cartilagine dicendum. Oſſe albo

apparente ex nigritie vitium fieri constat, & ex carie soliditas apparens ossis sanitatem adesse ostendit, quemadmodum cruor. Notandum tamen non inutile esse si vna, & eadem die quo facta vlceris dilatatio fuerit, ambustio quoque, vel abrasio fiat. quam ambustionem Instrumentis potius acutis, quam latis moliendam esse credo; vt scilicet profundam ossis cariem prosequi possint. Hęc pauca sunt, quæ circa horum vulnerum curam volui dixisse.

F J N I S.

INDEX CAPITVM.

FINIS.

